

Tahir Jaha

*Në kullën e shtypit
dielli lind më herët*

6

Jeta e Re

Tahir Jaha
NË KULLËN E SHYTYT
DIELLI LIND MË HERËT

Boton
Jeta e re

Redaktor
Ali D. Jasiqi

Recensentë:
Haxhi Vokshi
Hasan Hasani

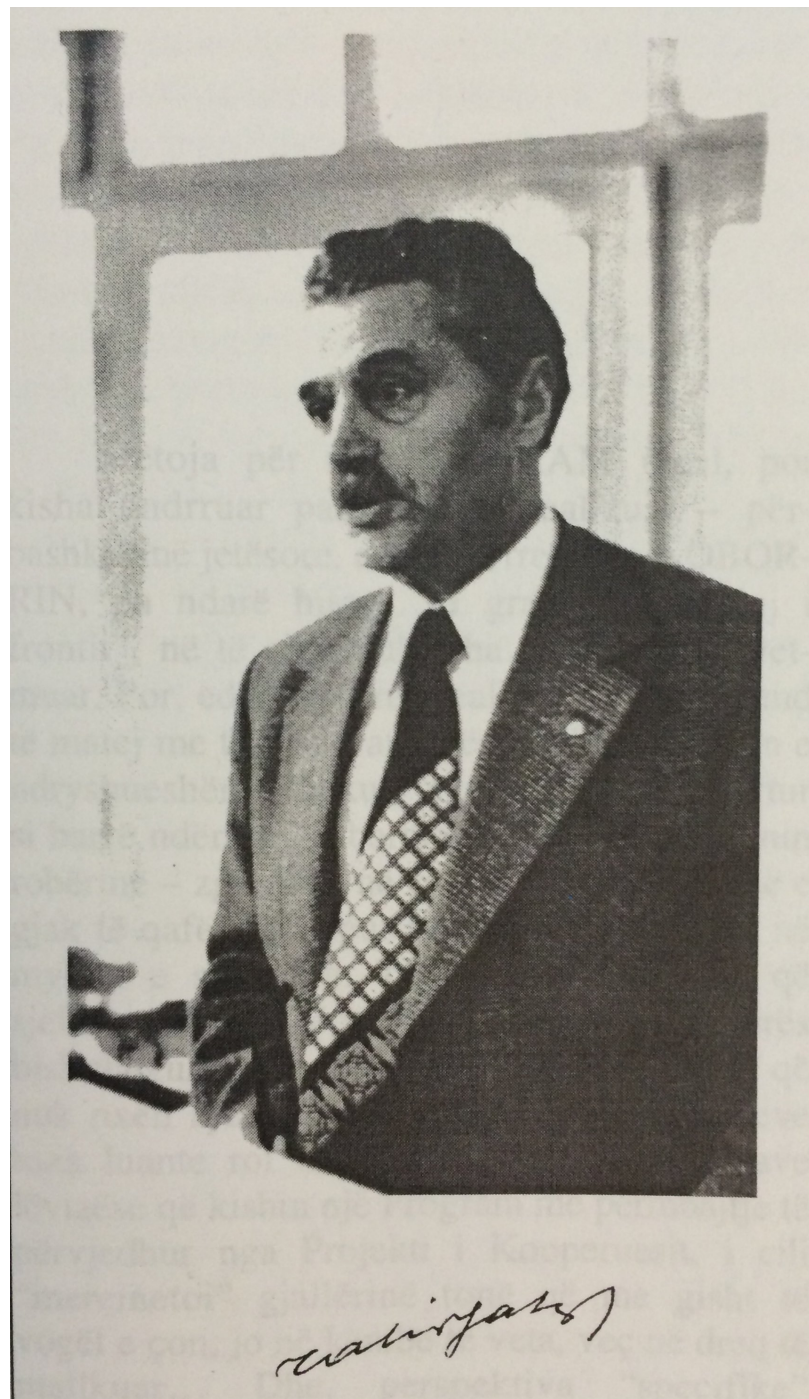
Përkujdesja artistike
Vllaznim Jaha

Tahir Jaha

NË KULLËN E SHYPIT DIELLI LIND MË HERËT

Libri i gjashtë

Jeta e Re
Prishtinë 1998

Mëtoja për një PROGRAM ideal, por kisha ëndrruar parajsën e idealizuar – përbashkësinë jetësore, ashtu pa rrethekuar OBORRIN, pa ndarë hisen... I graha si “fidainj i frontit”, në të cilin nuk isha i vetmi, as i vetmuar. Por, edhe ky farë ideali i idealizuar mund të matej me të reshurat e përkohshme – motin e ndryshueshëm. Shekujt shtynin idealin e bartur si barrë ndërshej; mbarrseshin me liri e pjellnin robërinë – zgjedhën në kularë të zier në djersë e gjak të qafës së rjepur nga laku i ndryshkur në mykun e shekujve. Tërhiqeshin nga liria që sjellë paqen e nusëruar në dinakrinë e dhelpërës bishtdjegur. Fati i jonë ia zënte rrugën diellit që nuk nxeh njësoj. Edhe natyra e egër e maleve tona luante rol mobilizues. Si hise e forcave lëvizëse që kishin një Program me përmbajtje të përvjedhur nga Projekti i Kooperuesit, i cili “meremetoj” gjallërinë tonë që me gisht të vogël e çon, jo në këmbë të veta, veç në dreq të mallkuar... Dhe, perspektiva “specifike” shquan çështje të rëndësisë së

veçantë, si e vërtetë e idhtë që nënkupton: Fitoren që i ngjanë shkatërrimit; Programin ideal, por realizimi kurrfare, mu si për shumë dredhëza “merr shportën e vogël”... Më ishte tekur të rrumbullakojë diç që më vlonte në tru, pa shtjelluar objektivisht, pa njohuri, sipas të cilave do ta përforcoja qëllimin, për të çelur ndonjëherë shtegu në rrafshin e INDUSTRIË GRAFIKE, për të cilën kishim aq nevojë të madhe.

Zhvillimi i gjithmbarshëm, si domosdo e pamohueshme nënkupton plotësimin e nevojave të Shtypit në Krahinë, kryesisht të Gazetës “RILINDJA”, veprimtarisë botuese, të revistave, ilustrimeve e tjera... Në këtë farë “shtrojere” dikend e kishte rrokur sëmundja e diellit – ankthi – mbase sendet trajtoheshin si ndër ethe të gazepit... Ndërtimet i ngjanin meremetimit të hershëm; ndërsa koha impononte ndërtime të fortifikuara me themel të qëndrueshëm për peshë të rëndë që u shërbejnë breznive më përparimtare.

Shoqëria aparente brenë vetveten, si dhëmbi i motit të brishtë që ia këput nafakën gjallërimit. Por, forcat lëvizëse, prapë se prapë, përballojnë pengesat duke thyer konfliktet që çojnë krye, si gjarpëri, i cili del në pranverë – forcohet nga nëntoka, kurse qielli i këtyre moteve hijezon diellin që nuk nxenë njësoj. Në këtë vazhdë më kishte pjellur sherri, mu si t’i

pyllte mushka nafakcubit – shoqërisë nafakëze, të cilën e adhuroja si diç të panjohur. Isha i gatshëm të flijoja djersën dhe, ashtu me shpirt në fyt: i hollë kah takati dhe, pa dije e njohuri të duhura. I mëshoja ashtu vetëmohueshëm që të sillej dollapi magjik, të cilit nuk ia njihja huqet, as nuk dija të zgjedh ashtu ndërmjet zotimit e premtimeve... Por, i grahja nëpër të kapshmën pa droje nga përgjegjësia, as të sprovohesha pa zor të madh. Hiqja keq, por gjeja ngushllim, sado pak në çalimet e pavërejtura... Mbase “Kush ka ndërgjegje ditën nuk frigohet natën”! Dhe, i përmbahesha kësaj urtie popullore. Përkujtoja, se edhe nëna më kishte thënë: Biro shiko edhe prapa veti, se ka shumë që vuajnë dhe rrojnë e përjetojnë të këqia që ti s’ua ke pi çorbën!?

Dihet se leqet më të ngatërruara ndërthuren fshehtas, si thika pas shpine dhe, përfushë... prej njerëzish që deklarohen formalisht për unitet të akcionit, kurse faktikisht bëjnë luftë misterioze – të përçuditshme vetëm që të thehet uniteti i forcave lëvizës; të pengohet realizimi që fjalët të bëhen vepër, në mënyrë që të dështojë qëllimi i programuar. Andaj, përgjegjësia më bëhet detyrim ndaj vetvetes që të dalë mirë për të gjithë... Eca në hap me kohën si njeri që ecën përtokë dhe lën gjurmët e veta.

Njeriu i ndërgjegjshëm bën ç’është e

mundur me takat të vet por puna e organizuar bëhet angazhim i të gjithë të interesuarve. Aty bashkohet puna dhe mjetet për arritjen e qëllimit të programuar. Ajo të motivon për punë të vullnetshme, ku vjen në shprehje solidariteti që shton entuziazëm për punë të përbashkët – kolektive – për jetë më të lumtur. Por, hasi sharra në gozhdë... Lindën probleme që befasojnë kobshëm. Mbase vështirësitë ishin të natyrës gati të pakapërcyeshme... Isha i penguar, jo për fushë, veç pas shpine... E dija për një hise padrejtësish, kurse të panjohurat as nuk peshoheshin. Sillesha si "ndiqe e mos e zë", se të mbetet në dorë: nuk falet, as nuk ta blenë kush me mend në krye.

Me fuqitë gjysmake – kapaciteteve të quajtura “grykë e ngushtë e prodhimit”, pa të keqe të pluhurit që ngritej në hesap të mungesës... Vështirësitë mpreheshin në grihën e panjohur dhe, ashpërsoheshin në përplasjet e zhdukjes së dukurive negative. Sjelljet e papërshtatshme, qëndrimet kokëforta dhe aftësitë e gjymta, përveç konflikteve të shpeshta dhe me pasoja të rënda shpreheshin negativisht, sidomos në mungesën e mjeteve teknike dhe në pikëpamje profesioniste. Mbi të gjitha, mungesa e pullazit ndikonte herë si shkak e herë si pasojë, por e pranishme dhe si e pazgjdhshme... Ndërkaq bilanci ishte i lehtë,

për “grykat e ngushta” të prodhimtarisë së gjërë...

Blerja e disa makinave radhitëse, plotësimi i kuadrit profesional dhe, aftësimi i tyre; sidomos ndërtimi i Godinës së Shtypshkronjës përkatëse nxitnin më tepër neveri se ëndje. Mbase arnimet – i përgjigjeshin thënies së urtë: shkurto brrylat për të arnuar gjunjt... Nevojat ua kalonin mundësive... U aktualizua adaptimi i Burgut të vjetër, si domosdo e përkohshme dhe integrimi i Shtypshkronjës me Shtëpinë Botuese, si masë më ekonomike... Me integrimin u pajtova edhe sikur të shkoja vetë, se “dy atllarë nuk lidhën në një mullar”! Iu përvësua domosdosë për zgjerimin – ndërtimin e shtypshkronjës dhe për plotësimin e kuadrove të gatshme, duke ngritur të rinjtë nëpërmjet të Kurseve përkatëse dhe shkollimit të duhur që të dilnim nga shekulli i manifakturës...

Në kushte të papërshtatshme puna e mbarë ngecte, si vëndnumro. Dukej sikur ta kishte zënë dikend ankthi e sendet trajtoheshin si ndër ethe... Rotelët bredhnin e luhateshin, si dridhej çakalla e blojës pa rend...

Arbëri bubrronte në themelet e Burgut të vjetër, si të ishte ndonjë arkeolog i ri... Meremetonte Shtypshkronjën – “nënë e shkollës”, ashtu të ndritshme, pa kthina e

biruca, pa syrin çakërr të drugëzave, të cilat thurnnin leqe të zeza në themelet e vjetruara që nuk mbajnë dot të renë, më të fortë dhe të qëndrueshme, bile derisa të ndërtohet godina – Pallati i Shtypit. Aty merr frymë dhe lëshon dritë edhe SHTYPSHKRONJA, pa të cilën s’do të kishte SHTYP as zemër të kulturës shqiptare... mbase NË KULLËN E SHTYPIT DIELLI LIND MË HERËT.

Nën diellin që nuk nxeh njësoj zhurma që vjen prej së jashtmi tretej në shushurimën e makinave... E ne i grahim përgazepi. Bile për aq sa mos të mbeteshim në gjysmë të rrugës.

Rropama e veglave të vjetra dhe ndrydhja e duarve të pastërvitura në punën mjeshtrishke nuk qesin në dritë gjë të hajrit. Dhe më ndodhi që të punoja më shumë me këmbë se me krye. Madje, pas çdo lodhjeje që ma plogështonte palcën e kurrizit ecja, si “ngutu ngadalë”, në mënyrë që të fitoja takat dhe të nxirrja sadopak mësim. I mëshova si ndërmjet nevojës dhe mundësive. E para degëzohej pa lulëzuar, kurse të dytat ngushtoheshin me ta zënë frymën... Nevoja shtynte pa kursim, ndërsa mundësitë ngecnin pa arritur rrotët të para... Ndërsa pushtetmbajtësit këtë fenomen e vlerësonin, si “e drejtë e pazbatueshme”, gjoja për mungesë të mjeteve materiale... bëhej enigmë, si e vërtetë e idhtë, e cila përkujton fitoren që i ngjanë shkatërrimit... Mbase kudo që “thehej

kerri”, apo pikon pullazi zënte n’thua përfillja.

Ndoshta fati i shtypshkronjës kalurohej me asimilimin e qetë... Streha e errësirës shtrihej mbi tokë të zezë – shtynte varfanjakët të gjallëronin nga shpresa, si më rabush... “e paguanin me lëkurë”. Ndërsa nën STREHËN time herë zvogëlohej ajo, herë tretësia vetë...

Dhe ecja pa matur mirë, pa prerë mjeshtishtë, veç i isha bërë therrë syrit çakërr. Po të kërkoja një të këndshme, më duhej të “flijoja dy të dhimshme”. Mbase “Rilindja” këndon vetëm çka shkruhet në të, kurse Shtypshkronja duhet ta qes në letër fjalën e shkruar. Në këtë ndërmjetëz të panjohur ndoqa rrugën e “fidainjve të frontit”, si mundësi e realizueshme. E tashmja nuk dhuronte diç më reale që mund të zdriste gjuhën, arsimin dhe kulturën – vetëdijen kombëtare. Duhej angazhim i organizuar në përvetësimin e përgjegjësisë, doemos edhe zgjerimin e Shtypshkronjës.

Pa mohuar rezultatet gjysmake, duke punuar “diell me diell” dhe nëpër hënë... në tërthoret e zhvillimit afatgjatë, por fatkeqësisht angazhimi në punë vullnetare, ashtu si flutura krahethyer vënte në fre edhe entuziazmin, në mënyrë që të tretej nën diellin që nuk nxeh njësoj... Ecnim më shumë trok dhe duke trokitur, por vrullshëm, mu përmidis synimeve kundërthënëse, si të mangët pa mëshirën e mundësive, pa hirin e perspektivës që dergjej si

ara mbi vadë...

Në shtetin e ashtuquajtur i të të gjithë qytetarëve të barabartë fshehet një e vërtetë e idhtë... Pushtetmbajtësi duhet të shkrep, bile një shkëndijë drite, sado të zbehtë, që depërton mjegullirën e dendur nga retë e zeza të qiellit të turbulluar. Mbase mospërfillja amullon gjendjen e mjerimit... don t’u shet “mend e sjellje” të gJORËVE. Mohon arsyen, shpresën dhe premtimet, në mënyrë që xhinsit tjetërfare mos t’i ndihej zëri, që mos të bëhej shibël e syrit çakërr. Ai shkakton mospërfillje dhe, kriza tragjike – pakënaqësi që i përngjajnë ndarjes së hises pa hise... Së pari xhinsin tjetërfare e pezullon nga gjallëria si të ishte pupël që e bartë era. Së dyti premtim diç që nuk e han as qeni. Dhe, së treti të hedh poshtë si pakicë që s’shihet as në shpatullë të pulës, gjoja se nuk heq rëndë në bisht të kantarit...

Mbi të gjitha, mbahet “parimor”, gjoja se “Burri lidhet për fjalë e kau për brina”... Por, ai s’është burrë, as ka! Mbase bindjen e tij s’ka argument as forcë që e vërteton, si mundësi të realizueshme, meqë “vet vendos – vet vulos”, pa çarë kokën, se edhe DEMOKRACIA është hise e kohës që ecën... Don të krijojë kushte e rrethana, në të cilat BINDJA bie viktimë e mashtrimit... Atij i nevojiten të nënshtuar të vyeshëm për angarie, të dëgjueshëm për hosten... Harron se ndërgjegja e pastër është

kontrollori më i saktë i përgjegjësishë individuale dhe kolektive. Kjo dukuri është SKAJI më i qëndrueshëm në vetëdijen e njeriut të njerëzuar. Pa këtë as prona nuk ka kuptim, nëse njëri mbiell e tjetri korrë frytin – grabit sa të mundet dhe e quan të drejtë, sipas drejtësisë së ujkut.

Forcat lëvizëse përkundrazi shndërrojnë lëvizjet spontane në angazhim të organizuar, mbështesin qëndresën e durueshme dhe, preferojnë bimën që më së miri binë në arë të vet. Përkrahin fshatarin që i binë gruri n’opingë dhe, punëtorin që i kalbet këmisha e pandërruar në trup... Kur e lyp nevoja don t’i gjejë të gjithë si një!?

“Uji i qetë gërryen stomin”, si urithi që çon dheun midis livadhit e ia falë dreqit edhe barin që dhuron pranvera... Djalli prapështon gjithëcka të mundshme: të ngjitmet i bartë bashkë me kryet e gjësë. Ne bënim përpjekje aq vetëmohueshëm, për të krijuar mundësi të reja, për të cilat nuk dinim çka do të na sjellnin. Duhet të ushtrojmë praktikë të mirëfilltë, si ajo që drejton tehun e synimeve kah veprimtaria më e efektshme, ekonomike dhe me perspektivë...

Këtë punë e kuptonim si qëllim e detyrë, në vazhden e arsimit, kulturës dhe informimit, nëpërmjet të cilave mund të formonim

opinion optimist, për tejkalimin e vështirësive dhe formave të ndryshme, deri te uniteti kombëtar. Krijua njëfarë gatishmërie për luftën e përbashkët që të kalonim nga spontaniteti në organizim; ç’andej në aksione, ku fjalët bëhen vepër, duke ndriçuar perspektivën, sidomos kur terratiset nga dukuritë që nuk i kanë rrënjët në prapambeturi... Konzervatorizmi që pengon përparimin shoqëror-ekonomik, sidomos përparimin e industrisë grafike që shfaqej si një ëndërr e vështirë.

Nuk është për t’u çuditur, as nuk më hutonte PLANI aq parimor, me prapavi perfide që synonte një “të vërtetë tjetërfare” e Vendimi dergjej në sirtarë “të kujdestarit të padeklaruar”... Mund të komentohej dyzash si fall i hoxhës: “Bën si të them unë e mos bën çka bëj unë”! Mbase edhe ndryshimi i Planit dukej sikur të pillte mushka... Nuk mund të kaloje përtej takatit, por mund të merrej me mend: “Prano verbalisht” e grahi me tëndën, si të teket!? Në mundësh... Mjaft kemi punuar ne... t’u lëmë diç edhe pasardhësve! Tashmë çka të punojmë... punë zëhet!?

Vetë i graha me mish e shpirt, e qafën n’pe – memzi ma mbante kryet e rënduar e shpatullat e krrusura...

Dhe, kisha dëgjuar, si nëpër gjumë: “Lere

të mundohet qafiri”! Por, thashë vetmëveti: ki mendjen mos të hutojë nënqeshja cinike, mbase ta prenë n’fyt ugurziu... Kur flet ai muret e zyrës bëhen veshë! S’ka breg, as kodër që ia ndalë turrin. Duket sikur ta bartnin shqiponjat mbi krahë.

-Atëherë, mos e rrit t’zezën tënde!

Një qen pa dhëmbë është më i mirë se një teste çakaj...

Dhe, nuk ishte çudi buzëqeshja ironike... Hetova se bryma tretej nga dielli që nuk nxeh njësoj, kurse në lagështinë e mëngjesit tim metileshin çakajtë që fusin hundën gjithkund dhe, hanë gjithçka... Por, ç’t’i bësh shekullit të zi!? Një hisë të bereqetit e djeg hëna, tjetra vilet para të vjelave. Rrogtarit i hahet haku e punëtori dergjet në angari. Mu në Darkë të Lëmës shiton reja – dhuna dhe urrejtja bëjnë kurban “Pobratimin”...

Ditën që veshesha hollë egërcohej acari – “dielli me dhëmbë” m’i shtinte ethet e zjarra të vdekjes... Moti i ligë sillte shi të vokët që përvëlon përgazepi. Zjarri pjekë çerepë, pa dalluar baltën shëruese, pa ilaç për sëmundjen e tokës, as të diellit. Droja edhe nga “Hëna e gjakut”. Por, nuk m’u hiqte mendësh, se ma pret rrugën macja e zezë. Rotelët sprovajnë bërrylat duke u rrasur nëpër “plasaritjet shoqërore”, pa vë n’fre turpin, pa u marrë kryet

vesh për të mbramen.

-Vështirë i dilet n’krye me punëtorë të mësuar në punët “shkel e shko”...

-Por, më vështirë është me mentalitetin që s’i shpërthehet lëvozhga e mykut shekullor.

Vështirë thehet mrazi i diellit që nuk nxeh njësoj. Dhe, nuk i dilet në krye me makina gjysmë automatike; me elemente të djegura e dhëmbëzit e thyer e kushineta të brejtura dhe me matrica të zgrapcuara; me legurën e shkrirë me thëngjill në kazanin primitiv e shkronjat e shkapërderdhura; në lokalet ku tavani i shtrëmbët mbahet me kërraba në vend të shtyllave, duke pritur ndërtimin e Kullës së Shtypit, ku dielli lind më herët. Por, fatkeqësisht pritët edhe realizimi i shpresës ndjellamirë. Përkujtova thënien e urtë: “Mos harro se duke rënditur të metat mund të shpëtosh nga huqet”!

Ndoshta kush prish më tepër mund të transferohej në ndonjë Fidanishtë të rrethekuar me shimshir në vend të gardhit me tela me gjemba?

Nëse nuk vajtohen humbjet e përditshme viti i ri do ta ndryshojë gjendjen me Bilans vjetor... I përmenduri mund të shpallet sulmues... Mbase mrazi i diellit që nuk nxeh njësoj do t’i bëhet plaf që mbulon mëkatet.

Por, nëse shafitet pullazi i vjetruar dhe i zë përfundi edhe ato pak mjete pune!? Si do të kalonim me duar thatë e shpirt ndër dhëmbë?

Çka do të bëhej me neve?!

-He, dreqi e marrtë! Edhe ai kishte marrë hisen e vet! Por, ç'fat të zi paskshim pasur!? Kur djalli dreqëron me hallet tona... carrokët na shtinë gjallë në dhé...

Është e vështirë jeta dhe më e egër natyra e maleve tona. Për t'i ra rrafshit mund të përsias, në saje të arsyes: Kush mos ta shohë shtegdaljen - le t'i kthehet vetvetes - rrugës së mirëqenies... mbase kalldrami dhe terri mbizotërojnë shtegun. Kalldrami shërben për shtruarjen e rrugës, në mënyrë që të mbajë peshën e mjeteve të rënda, kurse drita që bëhet synim edhe e kalon shtegun... Prijnë forcat përparimtare.

Më shtynte uzdaja ta gjejë çelësin e përfilljes...

Dhe, i grahja me ç'kisha në dorë, por jo si "Kudo rafsha mos u vrafsha"! Sepse po t'i hypje mizës - do të çojë "ku shkon mbreti këmbë". Çka kisha në shpirt më duhej ta nxirrja me të dy duart. Një hise të dëshirave e mëltoja në Kopshtin ku kultivohet edhe kopshtari. E Shtypshkronja nuk kishte as objekte sanitare, përveç një bire të shpërthyer mbi kanalin e ujërave të zi. Na mungonin mjetet për mbrojtjen higjieno-teknike, kurse e vërteta e idhtë mbetej si faji që nuk e pranon askush.

Derisa të "meremetohej Burgu i vjetër"

Shtypshkronja arnohej si "këput mëngët për të arnuar gjunjt". Megjithatë as kapacitetet nuk i plotësonin nevojat e shtypit në Krahinë. Ndërkaq pushtuesit e tokës e të qiellit ndërtonin Burgun e ri midis fushës pjellore që quhej "mushkëri e qytetit", i cili gjithashtu mezi merrte frymë nga myku i kalesës. Dhe, koha e mirë na shkonte duke arnuar... kurse Rotelët shnuknin e rjepnin si "këput e sos"... Dikujt i kishte ra sëpata në mjaltë, e dikushi lutej: "Zgjat Zot kesi moti"! Shumica dërmuese nuk çonte në kantar!?

Kështu ishte ajami "i Periudhave Kalimtare". Kështu e ka drejtësia e ujkut...

Edhe arbanët këshillonin të bijët t'i vadisin rrënjët që të merrnin musht pipat. Mbase ku ka mugullim rrëzbitet skamja.

Kjo farë meseleje në gjuhën e nëpërgojur do të nënkuptojë diç, si ndërmjet drojës e kërcënimit. Meqë shëjtit i ka dalur tarllabuç... djalli mund ta bëjë tërkuzë. Ç'andëj pushtuesi ka vu themelet e sundimit mbi huqet e çakallit. I jep hapët, si në ograhe të parrethekuara... Nëse mund të shuhet dielli që nuk nxeh njësoj, ajo ndërmjetëz do të bëhej praktikë, me shumë përvojë, don ta arnojë shtegun e dritës, ku përfillet lavra e thellë.

Në kacafytjet e ujqve të tërbuar, thitë e egjër lavrojnë tokën me buçkë e sllavojsit

kafshojnë tinëzisht, në mënyrë që të mos zgjidhet dot enigma e përgjakur. Mbase “Nuk qanë mali pse e prenë sakica, por ankohet pse i ndihmon pyka”...

-Ku e gjetën ketë?! - i kishte thënë njëri bashkëvepruesit, si në besim. Fjala ishte për të mos humbur gjurmë... “Ai farë spici” donte ta përforcojë bazën materiale të “miletit të pashkolluar”, duke ngrehur PULLAZ midis rrafshit që të qetësoheshin edhe grethat.

Im atë nuk lutej, as nuk ankohej... I mëshonte si “të dalë ku të dalë”! Por, vet mbështes xhinsin e zgjuar...

Besoja se NYJA e fatit do të zgjidhet me forcën e arsyes. Mbase në afekt - n’ankth njëri preu degën nën këmbë, tjetri për ta zbutur acarin që nuk njeh lutje as ankesa, kurse dhelpëra ka këputur këmbën e zënë në grackë për të shpëtuar kryet...

Dhe, Arbëri dashur e pa dashur ndërron rolin me Profetin, si me djallin, ashtu si ndërmjet fjalës së dhënë dhe leqeve të ngatërruara. Herë Arbëri bëhet shëjt, herë Profetin e zë sherri i të dyve. Kthehen për së mbrami, si “Ndihmo Zot e krahu jot”!

Profeti largpamës do t’i shmënej qëllimit djallëzor të dhelpërës bishtdjegur, në mënyrë që Arbërit mos t’i shlyheshin hapat për të qenë i çrregjistruar.

Megjithatë është i lindur brezi krenar dhe,

lindin djelmosha e vasha - stërnipat iliras që dëgjojnë zërin e lirisë, shohin mizoritë dhe farkojnë unitetin kombëtar, për të qenë edhe arbanët të njëjtë me xhinsin tjetërfare në praktikën jetësore që është hise e “mësueses së jetës”. Ajo nuk kthehet prapa, siç nuk lejojnë as arbanët, mbase ecin në hap me kohën. Dhe, Arbëri ecën si pika e vazhdueshme që shpon gurin, duke qëndruar si “Guri i rënd në vend të vet”!

I pritoja shpërthimit të rebeluar të çakajve që mund ta thenin qafën si thi u n’akull. Pa ua djegur nën këmbë s’u merrte kryet vesh, mbase rrotullat dhe kthinat mund të kapërcehen vetëm me punë të ndershme e qëndresë të pathyeshme. Edhe rruga e shtruar me gaca dhe e mbuluar me krande mund të kapërcehet fluturimthi, duke ia lagur eshkën unorit. Çakajt ta zhgrehin pas shpine e shnukin si në coftinë...

Puna me mend vën n’fre edhe “ment mbi kapuç”, përkundër shtrëngesave administrative që ia shtinë skelen n’anë t’epërme, ashtu pa zhurmë të madhe, pa ndihmë kurrfare. Edhe kur nxirret ndonjë VENDIM pozitiv e përcjellin një varg grackash që mos ta shohë dritën e zbatimit, ashtu pa pardon, pa falëminderës!

Duke shfrytëzuar spontanitetin e vegjëlisë së interesuar mund të krijohet disponim i duhur për të shfrytëzuar nisjativën e forcave të brendshme - zbatimit të Projektit përkatës.

Bindja e domosdoshme për ngritjen e GODINËS të Shtypshkronjës që do t'i plotësojë nevojat urgjente në Krahinë, pa thelluar bungajën, në mënyrë që të realizohet qëllimi i lartë - shpresa e bazës materiale-teknike e arsimit, kulturës e shkencës në gjuhën amtare nën Diellin që nuk nxeh njësoj, përkundër drejtësisë së ujkut, sipas të cilit gjithë këto përpjekje ishin “e drejtë e hakut”, por jo edhe mundësi e realizueshme.

-Këtu faji bëhet shkak - nxit zhurmën që bëhet bizë e pakënaqësisë gjithëpopullore.

-Nëse lufta ka sjellë fitoren që i ngjanë shkatërrimit, ndërtimi dhe rindërtimi i vendit sjellin paqë. Ajo do t'ua ndërrojë bigën marrëdhënieve të vjetruara...

Këtu isha aq i vendosur, sa edhe kategorik - këmbëngulës, ashtu pa njohuri të duhura, pa hulumtuar disponimin “e përbashkët” të Udhëheqësisë partiake, as shtetërore. Duhej të ecja si nëpër teher të shpatës. Qëndrimi “i tyre” lidhur me mëkëmbjen e Shtypshkronjës ishte vendimtar, për shtypin dhe Shtëpinë e Shtypit përgjithësisht. Ta merr mendja edhe për mua veçmas, si përgjegjës i Shtypshkronjës. Dhe, këtë qëllim të lartë e kisha marrë përsipër edhe si detyrë që ta kryeja me ndërgjegje e përgjegjësi të duhur. Për zbatimin e tij do të sprovohesha para ndërgjegjes sime dhe

udhëheqjes Krahinore. Por, vështirësitë ishin të përziera edhe për të pohuar një të vërtetë që rritej si e drejtë e pamohueshme. Edhe Plani zhvillimor i gjithëmbarshtëm - parimor - më jepte zemër... E dija dhe, ma ndiente zemra se do të më haste sharra në gozhdë... Dhe, s'kisha mundësi të duhura t'i mëshoja si “Këput e sos”... Mbase të dyjat mbërtheheshin për një grykë që s'i shihej fundi: sa tërhiqte, aq edhe dëshpronte... të luhatshmit shkundshin, kurse kokëfortët i përplas fortuna për stenën që kthen zërin prej njëres në tjetrën anë dhe anasjelltas pa i marrë kryet vesh për ushimë, as për famë... Nuk kisha takat, as llogari t'i shtija brirët ashtu përfushë, as të tërhiqesha kurrsesi. Ajo farë pengese vepronte në mënyrë aq perfide, siç edhe rrënjët i kishte thellë në tokë... Nuk i zhguleshin dot pa shpërthyer vullkani i heshtur, në grykën e të cilit tajiste krateri i djersitur. Sikur të vriste reja që paralajmëron shtrëngatën mund të ftoheshin pejtë, si shpërblim i pamerituar, a “prite Zot” të prehej nafaka, si këputet dega nën këmbë... E vegjlia e pa arsimuar paguante haraçin. Vetëm durimi i qëndrueshëm dhe rruga e arsyes çojnë kah shtegu i dritës. Por, nafaka kacavirrej si pocërka në gardh të oborrit...

Me çka mund t'i rrëmbeja natës së pabesë mund të ecja nën diellin që nuk nxeh njësoj...

Por, nevojat rriteshin përkundër mundësive të kufizuara. Ndryshimi i ngarkohej popullsisë si barrë ndërshej.

Njeriu si qenie vepruese - shoqërore - vetëdijshëm përcaktohet ta kryejë një punë ose veprimtari të përditshme, ashtu vullnetarisht, pa pretendime për shpërblim as lavdatë për merita të jashtëzakonshme. Veproja sikur t'më ishte shprehur e lindur në shpirt dhe isha i gatshëm ta vëja në peshojë, në mënyrë që të rritej e të begatohej, si hise e shoqërisë, si hak përkatës. Në këtë rrjedhë doja që edhe shoqëria të bëhej, jo aparente, veç e vërtetë njerëzore; punëtorit mëditës, fshatarit, të cilit i mbinë gruri në opingë dhe, intelektualit mos t'u imponohej puna angarije - tjetërsimi... si "e keqe e domosdoshme". Për punë të frytshme në kushte e rrethana të këtilla nevoitej planifikim, fuqi organizuese e mjete materiale dhe qëndrueshmëri e pathyeshme... Përkrahje morale e materiale, në mënyrë që t'i delej në krye krijimit të mundësive të reja, si hise e kohës që ecën. Ripërtërirja dhe ndërtimi i Shtypshkronjës përkatëse ua kalonte shumfish "fabrikave politike", për të cilat derdheshin paratë, si rigat e shiut të budallait që reshte pa leje, pa pardon dhe qulloste si me nënqeshje, ashtu me "shi e diell"!

Ditët aq të përgazepshme s'e njihnin

realitetin që i jep dritë, arsye e forcë arsimit, kulturës dhe shkencës. Analfabetizmi na luftonte pa shpallur luftën, pa pritur krijimin e mundësive... Prapambeturia ia zhdredhte burmet përparimit, në mënyrë që edhe "mësuesja e jetës" dukej se ngurronte, si në vend-numro.

Vetëm mistreci "hedh gurin e fsheh dorën" - gjenë mënyra përfide që mohojnë të vërtetën e idhtë... Xhinsit tjetërfare i shiste mend, ashtu pa mend: "të barabartë mund të bëhemi, por të njëjtë kurrën e kurrës!"

-Mos ta ha mendja se një veprim që ti e njeh si qëllim dhe detyrë do ta zbatojnë të tjerët, siç e don zotrrrote, sidomos kur aso veprimesh kanë edhe të tjerët me okë e me thes.

-S'u han palla për zbatim, e bien ndesh si barrë ndërshej.

Andaj shnukin pronën shoqërore, si "këputja thiut një qime"! Askush nuk i quan "larashë"? Edhe korbat herrin farën para brazës, e asgjë për t'u çuditur! Duket sikur gjithëçka të shkonte mbarë?!

-Ç'farë të mbare, or derëzi?!

-Kur herret braza e shterret prroi - fikja troket në derë të hambarit... Mund të shuhet edhe Konaku.

Për varfanjakët ndihma në formë kredie... dhe kufizimi i mjeteve financiare e të gjitha

llojeve, me pjesëmarrje, si dhe shpenzimi i tyre me qëllim të caktuar, kinse perspektivë, do të ishin “karem” për të mos u ndërtuar gjë e hajrit... Gjësendi që çelë fatin e varfanjakëve, të cilët s’kishin gjë pas shpirtit, veç u printe “Ora e shituar”. Sikur t’u bënte KRITER i pandryshueshëm “mundësia e këtillë” do të prishte më shumë punë, sesa të korrej ndonjë fitim i panjohur - përkrahje që i ngjanë ndërkëmbësës ndjellakeqe.

Dhe, preferoja përfaljen e plepave që nuk lusin Zotin ta ndalë fortunën, por i fryjnë zjarrit të lirisë. Dhe, ne do të kemi Shtypshkronjë të ndërtuar në truall tonë: të re dhe moderne, e cila kënaqë nevojat e “varfanjakëve gazmorë” që ecin në hap me kohën.

Në arsim dhe në kulturë, megjithatë ende zbatohen mënyra edhe më përfide që zhagiten në hesap të REFORMËS mbi shkollimin fillor dhe të mesëm... Asnjë DORACAK i gazepit, as mësuesi që din t’i bashkojë shkronjat e Alfabetit nuk kishim ku t’i shtypnim - t’i botojmë, kurse jashtë Krahinës s’e lante barra qëranë... Shtypshkronja e vet, sado pak do ta lehtësonte një “hise të lavrës që bartej si ngarkesë ndërshej”.

Veprimi i vullnetshëm - hise e Planit - shpreh përzemërsi në aktivitetet vullnetare të AKSIONIT të organizuar, sidomos me forca e

mjete të përbashkëta. Dhe, kushtëzohet në mënyrë që asnjëri nga pjesëmarrësit, por as nga jashtë të mos guxojë të përvetëson asgjë që mund të quhej tjetërsim. Mbase munda që derdhet mëton të jetë Aksioni i dobishëm: ekonomik, më i efektshëm dhe më perspektiv. Secilit t’i këndojë zemra, siç dhuron “Ora fatbardhë” - fati që përgëzojnë bebëzat e qeshura - hise e fituar nga rezultatet e punës që do të shprehet nëpërmjet të begatimit material e shpirtëror.

Dhe, vetë ndodhesha si ndërmjet Planit dhe përjetësisë, në mote të brishta, me perspektivë të kufizuar. Më duhej ta gjeja mesataren e të vërtetës së idhtë që priste të bëhej shoqërore dhe e përshtatshme edhe për kolektivin tim - Shtypshkronjën - për të cilën kisha ndarë mendjen të veproja sa më efektshëm, në kushte e marrëdhënie të vrazhda, të pagëdhendura, por të qarta nga aspekti zhvillimor... Veprimtaria e mundimshme, por gjysmake kishte kapërcyer caqet e Aksionit, si mundësi objektive, domethënë do të zbatohet me përplasje kundërthënëse... Ishte mbarsur me kundërshti, jo të panumërueshme, por edhe të pazbuluara që merreshin si “e keqe e domosdoshme”.

Ky farë relacioni si detyrë, vetvetiu nxiste përzierjen e faktorit që pengonte kalimin nga

fjalët në vepër...

Për fat të keq edhe sjelljet e qëllimi nuk përputheshin me leqet e fshehura si këmbët e gjapërit, në mënyrë që mundësitë mos të bëheshin realitet i ditëve tona. Çdo përpjekje sillte elemente të reja, përkundër zgjerimit, përsosjes së kuadrit, ose ndërtimit të Shtypshkronjës, ripërtërirja e së cilës përcillej dhe mund të mbërthehej si mëdyshje: sikur mos t'i kuptoja çështjet e komplikuar, ose diç nuk ishte në rregull?! Por, nuk pajtohesha me asnjërën. Nuk lejoja që dëmi të zhgarkohej në hesap të Shtypshkronjës aq hall-ligë, por as të lëndohej sedra e udhëheqësve që na përkrahnin. Se mandej kush - kujt do t'i dilte zot!? E, vet e dija që peri këputet ku është më i hollë!

Nën diellin që nuk nxeh njësoj lufta për ekzistencë zhvillohet si të thuash, në kushte të jashtëzakonshme dhe rrethana të ndërlikuara me kundërshtime e dredhi që pengojnë zhvillimin ndjellmirë. Veprimi i orientuar kah kapërcimi i vështirësive mëton krijimin e mundësive të reja për realizimin e programeve që miratohen njëzëri, por për zbatim kërkojnë gatishmëri të veçantë. Megjithatë së pari çojnë krye pakënaqësitë që nuk ndalen pa përçarje të befasishme, të cilat shkaktojnë zbehjen e nisjativës deri në njëfarë stagnimi që ndikon edhe në ftohjen e personalitetit punues. Ai

batallis edhe përpjekjet në zbatimin e mundësive të realizueshme, lidhur me zgjerimin e rrafshit të begatimit material e shpirtëror që aktualizon përpjekjet e organizuara, pa mohuar luftën për ekzistencë, as zhvillimin e gjithëmbarshtëm të xhinsit tjetërfare. Pengesat dhe prapështitë shkaktojnë ngecjen e forcave lëvizëse, të cilat do t'i jepnin gaz hovit zhvillimor të gjithanshëm dhe të meritueshëm. Nëpërmjet të "Planit Pesëvjeçar" do t'u dalim në krye mundësive që bëhen realitet i ditëve tona, për të qitur dorë mbi krye...

-Të barabartë mund të bëhemi, por të njëjtë jo kurrë!?

-As nuk insistojmë të ishim si çakajtë, por mund të bëhemi miq të vyeshëm...

Në kushte të kufizuara vështirë ndërrohet hapi... Dhe, më vështirë rrjedh ndonjë e arritur e kënaqshme... E, ne kemi një Shtypshkronjë, si Tempull – RRUGË që ka dy anë: Nëse shkon kah Lindja, e epërmja e djathtë hyn në shtegun që do të bëhet rrugë... Dhe, e poshtmjia, në të cilën hyn pyka që nxjerr pykën. Këtu zën fill CAKU ku bashkohet rruga me shtegun që është QËLLIMI, i cili i ngjanë lumit... Lumi i rrëmbyeshëm qetësohet për lundrim – Rruga e drejtë zhgarkon barrët në cak, në të cilin fuqia e lumit shtyn entuziazmin që rritet si zjarri para

ere... e së bashku përflakin cakun, i cili frymëzon forcat lëvizëse që i japin gaz begatimit material e shpirtëror – lind harmonia, pa të cilën s’ka paqë, pranverë të jetës, as shkallë ku gdhendet emri i quajtur Njeri i njerëzuar.

Megjithatë, shtypshkronja jonë vështirë mund t’i dalë në krye: nëpër tymin që t’i qet sytë; me shkronjat e shkapërderdhura, në lokale ku tavani i shtrëmbëruar mbahej me kërraba në vend të shtyllave t’armuara... Lind shtypshkronja e cila do të punojë me sistem kompjuterësh... ku “DIELLI LIND MË HERËT”.

Vetë isha i vetëdijshëm për pengesat dhe pasojat që pjellin gjatë këtij realizimi, por edhe besueshëm, se mundësia e zbatuar si realitet, të cilin do ta përgëzojmë me përkushtim të pamohueshëm...

Kështu e ashtu, megjithatë dhe gjithkund brengosja si vala shkumëzuese na përplaste në NYJEN katër-rrëfanëshe: lokalet, makinat, kuadri profesional dhe, nënkëmbëzat si “hedhë gurin e fsheh dorën”, në mënyrë që mos të mëkëmbej shtypshkronjë as shtyp që do t’ua çelnin sytë arbanëve... Neni ishte mbërthyer mjeshtrisht, por edhe zgjidhja është gozhdur vrazhdë, siç hudhet fjala e mbyllet dryri... Veproja në kohën që ecën e njeriu lë gjurmët e veta...

“Trungut i bien ashklat pranë” – zhvillohen marrëdhënie, në të cilat ecja... si “ngutu ngadalë”... dhe, i mëshova si “ngreh e mos këput”, sepse mund t’u prente nafaka e dera t’më mbyllej me therrë, në mënyrë që të shuhet edhe një OXHAK e të ngrehej edhe një ÇERDHE LEJLEKU!?

Nën HIJEN e pushtuesit rigonte Shiu i budallait dhe ashtu cinik, kurse në zgjedhë ngjiten një ka e dy mëzorë.

Shkalla e ultë e zhvillimit – nën mesataren e vitit të kaluar – shkaktonte moszhvillimin ekonomik dhe shton problemet sociale. Skamja përzihej me njëfarë kursimi që nuk i bihej në fije.

Edhe Shtypshkronja do të bëhej “SERVIS i Shtëpisë Botuese”, në mënyrë që as ajo të mos dilte dot nga Buxheti Shtetëror..., të bëhej “për shkop të lypësit”, ashtu pa emancipim kurrfare... megjithatë bëhet hise e kulturës dhe, nënë e arsimit. Besoja se nuk do ta shkel koha; sepse nëpërmjet të gjuhës amtare do të shpreh vlerat që shndërisin në Thesarin e Kombit.

-Mjaft që shkruaj si mendoj dhe shtyp sa mundem...

-Ti po shkruan, por çka po merr me vete?!

-Nëse ke ardhur vetëm me marrë – bajë për fillad! Se lakrat i ka ngrërë dhija, e atë e coptoi ujku... veç “shnukja thiut një kime”!

Pakëz isha nxe në krye dhe mund të

sharroja si në blojë pa ujë... Dhe, hetova se vetëm vrulli i Çlirimit mund t'i fshijë prangat e robërisë. Ai niset si frymë e lehtë, shndërrohet në furtunë që shkatërron me shtrëngatë dhe në terrin e mrekullisë çelë syrin liria, si ndërmjet huqeve vehtjake dhe surogateve objektive. Vret si reja në çrregullimet sistëmore... Vetë gjej mënyrën e depërtimit në zjarrin ku “digjet i njomi ngat të thatit”, siç thuhet: “djegi vehtën edhe ty”!

Prej dramës së jetës nuk dëshiroja të bëj KOMEDI për vdekje... Ato njëherë të bëjnë BYLBYL, pastaj dikushi t'i nxjerr tri dredhë në kurriz, më vonë të joshin për ambient të kafazit, në mënyrë që sprasmi të të nxjerrin nga përkujdesja “vllazërore” që të flaknin si “zog i truar...” ta humbin fijen “pa nam, pa nishan”! Mbase varfanjakët gazmorë shkrijnë hisen e përgjegjësisë në shtërzimet e pjellës së përdhuntë.

Për gjithë këtë padrejtësi, BYLBYLI IM do të ankohej: Mos m'i lakmoni puplat magjepse, as melodinë mikluese, por shihni si më pëlqet zemra në kafaz! Më dukej si t'më ishin tharë krahët e këputur nafaka. Dhe, jo se nuk e dua vëllazërishten, veç pse duron zabeli ta rrallojë sopata aq padhëmbshëm!? Shigjeta i shkon nëpër plasaritjet e palcës... Zhbiron zemrën e shkretë dhe vërbon sytë e ballit. Nëse “thehet kerri” çelen dy të tzeza: një rrugë e

shtruar me gaca e mbuluar me krande dhe, një padron që të nënshtroarin e bën rregzinë për opinga...

Dhe, shih forcën e besimit!

Një bari i lutej Zotit, duke u rrokullisur tatpjetë rrëgalles, gjoja i lidhur në “namaz”, kurse udhëtari kureshtar i kishte thënë: Ashtu nuk bën, mbase namazi ka shartet e veta... ktheu kah Kibla! Andej drejtohen të gjithë besimtarët... Ndryshe nuk të pranohet lutja as ankesat.

Kushtëzohen veprimet dhe mjetet për jetesë. Por, Shtypshkronja do të bëhet njëfarë logu për arsim e kulturë. Mbase në këto troje s'ka çerdhe të gaçme që i grabit vjedulla... ka oxhak që tymon në të veten dhe, mirëqenie, si lindje – vdekje – lindje; përforcohet lufta për ekzistencë: bukë, ujë e dritë... Përfillet gjuha ime amtare, të cilën e flas si më pëlqen mua dhe e shkruaj të njësuar asaj si i ka hije... në mos çelët ca si buzëqeshje – le të mëlojë plleshëm...

Edhe keqpërdorimet në ekonomi u shkojnë përshtat zuzarëve, të cilët “pasurinë shoqërore” e shnuhin, si t'ishte e gjithkujt dhe, e askujt... Secili sish shuk pa dhimtë... Dhe, gërryejnë si “merr e mos qit”! Gjithnjë u rrin krraba e ngulur në sanën e nisur...

Vallë, a mund t'i vëhet kapak Kraterit të djersitur që mos të shpërthejë Vullkani i

heshtur – mos ta vjellë tërë atë llavë xehesh të shkrrira nga zjarri i nëntokës?!

Si të vetmuar pa kend të vetin, pa liri e barazi; pa njësim kurrfare na shkonte moti si në shërbim të dreqit. Dhe, ashtu vistër, ç'prej kokës së krisur, deri te këmbët e palara: rruzat rabush, gllabërim e hajni; krime dhe faj që s'e pranon askush; mbushet rabushi, harami derdhet si tepricat e skajuara, pa evidencë...

Shytanët që lidhin fatin me ndonjë ndërmarrje: karrierë, parti, apo pushtet të veçantë kurorëzohen me KUSHTETUTË e cila të gjitha gjinitë i mbërthen për një lug, duke i quajtur “qytetarë të barabartë”, sikur të gjithë të kishin një fe e komb, pa veçoritë etnike të secilit veçmas...

Dhe, Sllavoja, sipas drejtësisë së ujkut prapështon, si “Vetë vendos – vetë vulos”!

TRUNGU ILIR, megjithatë mëlmen rrënjët në kopshtin stërgjyshor; thith mushtin e trojeve të veta dhe, përtrinë filizat – bimën e zemrës që përgëzojnë hisen e fatit të qenies e të jetës arbërore. Janë hise e natyrshme e truallit lavdi... Kënde shfaqet domosdoja e sakrificës, ashtu vetëdijshëm; se “pa dhënë të dhimshmen nuk merret e këndshmja”! Madje nga zemra e “Bjeshkëve të Nemuna” burojnë “Gurra e Bardha” e rrjedha e Erenikut që vaditë “Livadhet e Egra”, i mëshon midis Rekës së

Keqe e mbush Drinin Plak, ashtu shkumëzuar si qumësht bardhokash... Qetësohet për lundrim dhe, derdhet në Adriatikun zëmadrh që ngushtohet në Grykën e Otrantit – çelës i Ballkanit...

Andaj xhinsi im flijon veten dhe të bijtë që të përgëzojnë tokë e qiell – baltën e trojeve arbërore, ku gjejnë dhé për eshtra.

-Dëshira e realizueshme shtynë kah zbatimi i qëllimit...

-Por, shih me mend dhe, ec përtokë të bukës që ta shihje veten!

-Në punë sprovohen të vyeshtmit. Edhe puna si bisht pa krye bën bereqet me unth që nuk hjedhet në sitë, as në shoshë, - kishte thënë Gjyshi që përcillte lëvizjet “shko – eja”!?

Vetë nisesha nga Kryeshkalla – rrafshi ku fitohet përvojë, guxim e urti. Mbase dikë e mëson përvoja; dikush ka grushtin nga i cili “guri kullon ujë”, e i urti shpon qimen me mend.

I hyra vonë, pas zhgënjimit të hershëm, me shpresë të pathyeshme. Shqelmova bredhjet dhe, nuk u braktisa vetë, as dashamirët: “heshta” e hulumtova duke mëlmye emancipimin gjithëpopullor, pa brryla, pa lutje e ankesa. Dhe, gjeta veten në punë të mbarë. Pranova edhe pasojat e gabimit të vetëdijshëm... Tokën ia lash bujkut, shtëpinë ia fala dreqit – “Qarkorit” me kusht që ta

vendosin në të një LUFTAR të varfër... të bëhej “varfanjak gazmor”, si isha edhe vetë. Mbase “Kush ka ndërgjegje ditën nuk frigohet natën”! Hisen e tokës e një Kullë ua fala fëmijëve të Axhës, të cilët rreshkeshin në një qoshe të lëndinave të vendlindjes sime...

-Gërrhama e rëndë i ngjitet gjumashit. – Më gjuajti stapalak “dashamiri” me një dozë ironi, si me një grusht pleshta.

-Lëkura e buallit duron hostenin; i thashë... Por, nëse i qet sytë në kodër bualli – dridhet toka; këputet vargoni i rruzave që rëndojnë duart përtace.

-Zor e kemi të shohim...

Në këtë vazhdë, dashur e pa dashur ishin grumbulluar problemet dhe çështje të pazgjidhura, ndër të cilat MJETET për pajisje teknike nga importi; Leja për “arsyeshmërinë ekonomike që lëshohej nga Komisioni për Ekonomi të Serbisë... Pra, VENDIMI që ndërtimi i Shtypshkronjës ishte ekonomikisht i arsyeshëm, si dhe sigurimi i kuadrit profesionist – jashtë Krahinës – bënin NYJEN kryesore të tërkuzës së etheve të panjohura, por që dridhnin shëndetin e gjeneratave të pasprovuara në ngjitje shkallëve të emancipimit të popullsisë së Kosovës që dukej e vogël nga grumbulli i problemeve të pazgjidhura.

Në atë duf shtyra dy nga çështjet parësore

si pykë në plasaritjet e gazepit. Dhe, krye më vete iu drejtova Kryetarit të Serbisë, i bindur se vetëm AI mund të rrëshqiste në akullin e diellit që nuk nxej njësoj. Ai e shpërthente murin e devizave, pa përdorur burginë prej diamanti, kurse ne s’kishim as plumb për shkronjat, pas të cilave do ta siguronim edhe pullazin dhe makinat që i jepnin gaz e zë “Shtypshkronjës”. Aty lindi ideja: “NË KULLËN E SHTYPIT DIELLI LIND MË HERËT”! Aty do të zënte rrënjë besimi i ndërsjellë... Aty theva mrazin e diellit që nuk nxej njësoj...

Iu drejtova Kryetarit të Serbisë, i cili pati mirësinë të më pranojë:

...Ju lutem që të na i shndërroni dinarët në deviza... Me to do t’i plotësonim nevojat më të ngutshme – pajisjet teknike...

-Ne mjete të këtilla nuk kemi, - prerë më tha Kryetari.

-Unë prej natyre jam kokëfortë, por edhe i disiplinuar në zbatimin e detyrave, ashtu siç është vendosur...

-Neve na nevoiten kuadro kësisoji që luftojnë për kryerjen e detyrave me përgjegjësi... Por, mos harro, se për pak më tepër “marka” që po kërkon ti – “Hekurana e Smederevës” po na rri e mbyllur. E, çka don të thotë “Smedereva” për neve, ti e di shumë mirë...

-Edhe ne jemi pakëz më zi...

-Shko, te Zharko! Nënkrjetari merret me këto punë... Unë po bisedoj me të...

Takimi përfundoi.

Në ndërkohë thurren leqet e një “Fytzaveku” që do të thotë: Shtypshkronja të rrumbullakohej, si një i ashtuquajtur SERVIS, apo “Repart” si të thuash, i cili duhet t’i plotësojë nevojat e Gazetës gjysmake – javore që do të rritej në të përditshme, nëse krijohen mundësi të reja... në mos mbeteshin dëshira – ëndrralla të parealizueshme, për të meta objektive... Ndoshta dikë do ta rrokte zjarmia e etheve të diellit që nuk nxeh njësoj. Dashamirët e një kulture të përflakur nga entuziazmi mund ta humbnin pusullën në “Periudhat Kalimtare”, në mënyrë që mohimi të përcillej si “Këput e mos sos”...

“Nëna e arsimit” dergjej në lëmashkun e shekujve edhe për turp të mundësive të pashfrytëzuara. Ishin rekrutuar edhe asish që me një të këqyrme plasin gjarpërin nga nervoza. Dhe, rrota ishte e rrumbullakët... Me pak sakrificë mund t’i kthehet biga kah përfillja ndjellamirë. Mbase kopilani me fjalë të mira ta han shpirtin, si “Uji i qetë gërren stomin” Dhe, rastësisht i bihet në fije tërkuzës së ndërthurur me lesh dreqi. Por, nuk qitej përfushë që mos t’i lëndohej “shija artistike”, ndoshta!? Përndryshe do t’i thenim shtambat.

Njerka shpirt ligë do të sillej sikur të pillnin krimba – brumuj pa krahë, pa krye. Por që të përfillehin duart e zgjatura, duhej shpirtmadhësi. Në rastin më të volitshëm, kurse ne ishim të ndarë për të qenë, por, pa rrethekuar oborrin, pa ndarë hisen... Ndërroheshim ashtu mekanikisht në PESËVJEÇARËT që bënë korrekturën aq të pamëshirshme të “periudhave në kalim, ku sprovohen dhëmbët e qenit me lugë të shtrigave... Dhe, Redaktorit bredhës i kishte lindur djalë në Maqedoni. Ashtu gëzueshëm merr leje dhe shkon ta regjistrojë trashigimtarin në Gjendjen Civile:

-Si do të quhet? – pyet ofiçari.

-Sokol! – u shpreh i ati.

-Kakov Sokoll?! – ndërhyjnë Kryeshefi dhe, urdhëron: More, popishuvaj: ÇAVKA...

Më rëndë peshonte teksti i rradhitur në Prishtinë, me shkronja doret për ta shtypur në Shkup. Mbase shtypshkronja e Prishtinës nuk kishte aso makinash...

-Kur djersiten të tjerët mua më shkon puna mbarë! – kishte thënë Nuni.

-Por, “nuk rrohet gjithmonë në këmishë të ndrikullës”...

-Brinoçët, pasi e bënë bërlllok strofullin e vet kërkonin ndihmë nga “Faktorët shoqërorë”, në mënyrë që të rrëshqisnin ende në vazhden e kaçamillit diku gjetkë, duke lëshuar rrënjët e parazitizmit hapangaç.

Në konflikt e sipër, njëri që kishte hyrë si pyka që nxjerr pykën kishte thënë: “Drejtori ka tentuar të më bindë politikisht”.

-Po, unë s’kam tjetër zanat...

-Ndoshta kjo do të lëshonte lozë, ku kurdisen intrigat e çakajtë rjepin për së gjalli!?

-Drejtësia nuk e ka me të mujshëm as me mashtrim...

Tashmë, nëpër dritare depërton edhe terri!

Njëfarë micanit, kur i kishte kaluar miu nëpër mustaqe – ia kallë m’allti!

-Pse bërë ashtu? – i kishin thënë të pranishmit.

-Nuk pata gajle se më kaloi një, por mos t’ua çel “rrugën të tjerëve”...

Më brente njëfarë droje, sikur “juzh-njakët” t’ma tregonin “dritaren” në çastin kritik. Mandej fjalët e nënpërgojura mbushnin DOSJEN fatzezë... mërgimi ta ndërron kryet për rritë tjetërfare. Lëngu i verrit ma prente nafakën, si t’ma prente rrugën macja e zezë...

Drejtoratit për ekonomi të Krahinës i nevojitej LEJA nga organet përkatëse të Serbisë që dëshmon se ndërtimi i shtypshkronjës është i arsyeshëm ekonomikisht. Për këtë qëllim u gjindëm në Zyrën e Kryetarit për Plan në Beograd... Ata kishin përgatitur një “Analizë” enkas për rastin tonë... Do shënime të vjetëruara, me numra e

fjalë tendencioze, në mënyrë që mos të justifikohet ndërtimi i shtypshkronjës moderne në një mjedis të prapambetur, me standard nën minimumin e “ekzistencës”, çka s’e kapë evidenca, as nuk vlejnë numrat fiktivë për statistikën e ndërtimit. Qëllimi binte në kundërshtim me gjendjen fiktive që do të thotë: REFUZIM, pa marrë parasysh se ashtu mund të pillte mushka!?

-Kjo nuk është kurrfarë analize, veç “shtrëngesë administrative” e thatë dhe pa shpirt, pa “ujë në sy”... Nuk i përgjigjet gjendjes faktike, as nevojave të shtypit në Krahinë dhe, kundërshton qëndrimin e Udhëheqësisë Krahinore – kisha ngacmuar në vend që “të ngurroja”, si ndërmjet lutjes e ankesës...

-Ekonomikisht është e paarsyeshme; prandaj s’mund të japim leje për ndërtime “pa mbulesë”, dmth. pa perspektivë... - përfundon “ANALIZA” SYMBULLUR... Nuk ngurroi as shoku Kryetar i Komisionit fatzi.

-Në paçin qenë maqedonët skllav në Jugosllavinë e vjetër – ne nuk domë të mvaremi prej askujt! Për çka kemi luftuar katër vjet me pushkë në dorë?!

-As ne nuk domë të dëgjojmë fjalë të nxehta e kërcënime! – u ngërdhuc Kryetari i Komisionit dhe vazhdoi: Si të lejojmë që aso

makinash të përdornin analfabetët e juaj?

-Te ne nuk janë vetëm punëtorët Shqiptarë të prapambetur, veç edhe të tjerët... Fundja edhe ata “kanë të drejtë” që ta thejnë një makinë të ngurosur për t’u mësuar forcat lëvizëse që i japin gaz edhe prodhimit dhe riprodhimit. Bile, edhe të librave e Gazetave...

-“Fjalët e fundit u shndërruan në fillim” – ndërhyri anëtari i Këshillit Ekzekutiv i Serbisë – shqiptar – dhe, vazhdoi: Për këtë kanë vendosur Komiteti dhe Këshilli Krahinor me pëlqimin e Këshillit Ekzekutiv të Serbisë, për çka janë siguruar edhe mjetet financiare... Prandaj edhe me ndonjë “element negativ” duhet të ndërtohet shtypshkronja në Prishtinë... Sa i përket fjalëve të shokut Tahir, nuk duhet me ia pa aq për të madhe... Mbase si luftëtar i LNÇ edhe kusuritjen e vën në peshojë kur përzihen hisja me hakun... edhe babait të vet ia lanë paret...

-Atëherë, nëse e tërhiqni fjalën e Tahirut edhe ne po japim LEJEN përkatëse, si të arsyeshme “ekonomikisht”...

-Vetë pajtohem – e tërheq diskutimin... pa e zgjatur...

Kështu e nxorëm “LEJEN pozitive”, së cilës i dhamë karakter shoqëror edhe pse dukej si “e keqe e domosdoshme”... Kështu vrapova më shumë me këmbë se me krye... Por, fitoi

forca e argumentit.

Në vazhden e luftës për ekzistencë përçuam emancipimin, si enigmë e përfushtë – fatin e bardhë si mundësi e praktikë, duke shkrirë interesat dhe mundin që të përgëzohet besimi i ndërsjellë. Mirëpo, nën hijen e “Fabrikave politike” na duhej të ndërtonim shtypshkronjën, pa pritur që “të piqeshin kushtet”, e pastaj të korrej bereqeti. Ai ishte në bërthamën e farës që më së miri mbinë në arën e vet. Megjithatë, ngulem këmbë të mos trajtoheshim si jetima: të vyeshëm për angarie, të padhimshëm për therorë që të kënaqeshin shpirtërat e uritur për dhunë e gjak.

Kur s’kishim ç’të hamë, vetë lexoja pa shije, shpesh edhe në gjysmë terri. Ndërsa xhinsi im e kishte një të mirë... Do t’u merrte kryet vesh kur ta kuptonin se qenkishin populli i rrezikuar. Zgjoheshim pa lind dielli e ktheheshim nga puna në muzgun e vonë, ashtu të lodhur e të raskapitur, por edhe të përçarë, armikut siç i shkonte përshtat: një hise të shkapërderdhur, e hisja tjetër si të nxjerrur nga goja e ujkut... Ashtu të dëshpruar vakarroheshim si të vonuar e të marrur në thumbin që shiton gjithnjë dhe gjithkund... Por, nuk lejonim dot që ALFABETIN e Gjuhës Shqipe ta zëvendësojë çirilica...

Secili nesh, ku do të gjendej, në botë

brengoset dhe kërkon me çka dhe si ta begatojë sofrën dhe shpirtin. Ndërmjet vullnetit e veprimit të domosdoshëm do të arrinim hapa të guximshëm – dy kthesa krenare dhe një pleqërishte të lakmueshme: Së pari, përkundër diellit që nuk nxeh njësoj do të rreziteshin të gjithë të vyeshmit që zbukurojnë gjallërinë njerëzore; së dyti, fitorja që i ngjanë shkatërrimit do t'i përgëzojë edhe arbanët që nuk kënaqen në mjerimin e të tjerëve... Sprasmi, do ta begatojmë edhe Sofrën shqiptare me shtimin e begatimit material e shpirtëror. Arbanët mund t'i shkurtojnë edhe "Periudhat Kalimtare", si "Këput e sos", pa u përcëlluar në iluzionet që ta bëjnë ferrin parajsë, pa ia falur dreqit hisen. Dhe, jo si bie fjala:

-Ju ua morët armët e ua dhatë TOPIN!
Ata çelën shkollat, me të cilat vrasin, pa marrë n'thumb – bëjnë syrin shënjestër dhe shkronjat predha graniti që çfarosin edhe ku s'e kapë topi... - kishte thënë pushtuesi dhe vazhdoi: Pastaj çelin çeltak për miser e grurë dhe, mbushin hambarët me bukën e gojës që gëzon varfanjakët! Por, mjerisht fati i zi, nusërohet si zanë vallzuese, e shiton si shtrigë e urrejtur që s'i lënë t'i çelin sytë, as t'i shpërvjelin krahët në punë... Prapështon e mashtron fatziu që mallkon tokë e qiell, pa i marrë kryet vesh nga "ment mbi kapuç"... Aq lyhen e ngjyhen

sllavojsit sa humbin fytyrën, harrojnë emrin e vet dhe braktisin tokën për t'iu kthyer shpellave mesjetare.

Edhe Micani pa mohuar qëllimin, pa mallkuar prejardhjen shfreu urrejtjen kundër shfrytëzuesve. Pushtuesit i mëshoi ashtu nën droje, por guximshëm, pa hequr gishtin nga pena... Me "të vetët" ende nuk i kishte qëruar hesapet, kurse për të dytët, s'do mend, i duhej një kapsollaçë për njëqind mortaja që t'ua kallë zjarrin mbi kryet e krisur. Mbase tehu i ashpërsimit mprehet në grihën e rezistencës popullore.

Mëtoja shpejtimin e zhvillimit të industrisë grafike, pa lënë pas dore arnimin e shtypshkronjës përkohësisht. Ndërtimi i godinës së re dhe pajisja e disa reparteve me makina moderne duhej dhe mund të bëhej realitet, si shfrytëzim i mundësive të realizueshme. Do të bëheshim hise e kohës që ecën, kurse shtypshkronja e vjetër edhe ashtu gjysmake, dergjej nën pullazin e shtëpive të lashta dhe me prodhim gjithashtu nën mesatarën e prodhimeve të arritura me telashe e halle të leckosura. Bile, mos të lodronin gllabruarit në pasojat e rrumbullaksimit të kusureve të nxjerra nga tepricat, si "dhjamë nga pleshti"? Sikur të thuhej: "Del dreq e luaj me varfanjakët e mashtruar "si për mahi" edhe sot e kësaj dite nuk është nxjerrë dhjamë nga

pleshti, as dorë mbi krye s'kanë qit varfanjakët. Ndërsa dobësitë objektive – në krah të tyre edhe ato subjektive – ende vërshojnë si në ledinë të Zotit... Por, nuk falen dot dhe peshojnë rëndë. Ndërthuren leqet e kurdisura, thuajse në këto troje rriten vetëm tranguj, pocërka dhe luleqeni. Gjallërimin e përfshinë rrjeti i Kryehajnit, i cili shpall se është begatuar nga “QYPI” i gjetur në gërmadhat arkeologjike, sikur KRYQAT E DUSHANIT nëpër pikat strategjike, ku mbillet sherri që lahet me gjak, e gënjeshttrat shndërrohen në shkencë që han fre pa u ndalë si të ngrehej për KËRPESH.

Ngrehen dordalecët për të trembur shpendët grabitçarë; por rrumbullaksimi i kusuritjeve, jo vetëm që shpërlanë paratë pa mbulesë, por ia falë dreqit qytetarët, si “Del dreq e luaj me varfanjakët e gjorë”.

He dreqi e marrtë! E ai kishte marrë hisen e tij, por kullandriste me të të tjerëve. Rrëmihte dheun nën këmbë të URËS së lashtë, gjoja për ta mëkëmbur lashtësinë e mbiellte sherr, duke bërë dëm të papeshuar. Ajami i Shiut të Majit zhvleftësohej nga rigat e Shiut të Budallait që rigon e qulloos dhe, shtihet se ka bërë mirë... mbase askush nuk ankohet, kurse “voglushi” vajton buzët e plasaritura nga lëngu i kripës së detit dhe lakmon koret që çohen me gaca në shpinë... Këtu vjen në shprehje përbetimi: Pa

liri e demokraci – njësim kombëtar – harmoni ndërnjerëzore nuk ka gjallërim kurrfare. Edhe shkronjat rradhiten prapësht në të parë e dalin drejtëshkrim në të vërtetë, si në të vërtetën e idhtë që ka ç'të hulumtohet për t'iu bindur arsyes. Prandaj, dinakria dhe prapështimi përjetohen, si kafshatë e djallit që prapështon gjithçka të mundshme: Të ngjitmet i bartë bashkë me kryet e gjësë.

-Pushteti totalitar mbështet sundimin në ligështi: nga të tjerët kërkon ta ruajnë besimin, kurse vetë i mëshon pa fre... përdhosë arsyen...

-Dhe, hajde mos the qafën ndër shkrepë?! Shkretëtira kallë rërën, pluhuri i së cilës shkretëron edhe mendjen e shëndoshë.

-Shiqo bir-o! Ata që më qeshen mua, ty të ngërdhucen... një herë si në besë, tjetrën herë të shtyjnë në greminë, e sprasmi të shkelin për së gjalli – të bëjnë për “shkop të lypësit”! Shprehen:

-Nëse shkojnë... “le të shkojnë të varfër”! – kishte belbëzuar njëfarë shpirtnfyti... përkundër bindjes që është armë e fortë.

-Mashtrimi i shtynë varfanjakët në verbësinë e papeshuar... Mundësitë bëhen të parealizueshme, pengojnë ngritjen shkallë-shkallë të bazës materiale e shpirtërore... mbesin në ngarkim të Bashkësisë.

-Ruaju bir-o nga administrata e zgjëruar,
se ta shkurton nafakën si në cung dhe kërkon
krande për ta mbuluar zharavën...

-Haku i huaj të mbet në fyt...

Edhe liria i ka rrënjët në gjak. Megjithatë
pajtimi i gjaqeve fisnikëron arbanët dhe Sofrën
që shtrohet me dorë në zemër. Ç'andej ngritet
zëri i mirëkuptimit, përfillen mjetet paqësore
dhe zënë vend pleqërishtja. Sendet e mira
rrumbullakohen, në mënyrë kulturore, të
ekzistencës dhe frymëzuese, - i kishte thënë
Gjyshi Arbërit.

Ai e dinte ç'është dollapi, meqë "Rrota
është e rrumbullakët", shtyn pykën që nxjerr
pykën, ashtu për ledinë... Ndërsa dielli që nuk
nxeh njësoj, errëson horizontin e vegjëlisë...

Uh, fakir – kryelopa –
Mos kujto se mëtimet tua
I përfill gjithë Evropa...

Dinakria e meremeti –
Gjithmonë mirë...
Sall për veti!

Djalli prapështon dhe, të tjerët thonë: Del
dreq e luaj me të!

Por, qenien njerëzore nuk e bëjë fetish,
mbase ajo prej natyre është vepruese dhe, s'ka
nevojë të idealizohet. Vepron e krijon në kushte
e rrethana ekzistuese: të qena, ose të krijuara
me forcën dhe mëtimet e veta. Por, atyre që u
ke besuar fatin, shpesh të zhgënjëjnë e ti ende
ua jep uratën... Bartë barrë e ndërshejza të
papeshuara.

-Të degraduarëve që ende "shesin dushk
për gogla" nuk u ecën gjithnjë kungulli mbi ujë.

-As "nuk rrohet gjithmonë në këmishë të
ndrikullës".

Megjithatë, pa dëlirë zhelet e veta s'bën të
përqeshen të huajat. Mbase "Kush flenë me qen
çohet me pleshta", - i kishte thënë Gjyshi
Arbërit, i cili rrudhte këmbët sa kishte plafin,
siç thonë të moçmit.

Djalli më në fund ndërthurë tërkuzën, në
mënyrë që edhe të vyeshmit ta zënë hendekun,
ashtu të papërfillur. Por, ngritja e
shtypshkronjës do të nxiste ngritjen e vetëdijes
kombëtare, lindin e rriten gjeneratat që do të
përgëzojnë unitetin kombëtar. Pavarësia e tyre
përforcohet me qëndresën e durueshme –
forcën që nuk thehet dot – arrihet fitorja e
merituar... merr hov arsimimi, kultura dhe
shkenca.

-Të mos ishte ankthi që bëhet bunker, si

shpellë pa derë!?

-Demokracia nuk pret që gjithçka të zgjidhet vetëm me ligje.

-Megjithatë domosdoja e ekzistencës then rregullat e vjetëruara për t'i vu të rejat, meqë “dy trupa nuk i zë një vend”, as në hapësirë nuk qëndrojnë dot gjërat e tokës së zezë.

Hetova se kishte depërtuar një rreze e zbehtë, e cila lëshonte ca si xixa, të cilat ndriçojnë rrugën kah shuarja e diellit që nuk nxeh njësoj...

-A po shkon në shtypshkronjë? – pa hyrje, ashtu shkurt e trup më kishte thënë Patri.

-Po! Nëse më ndihmoni në kapërcimin e vështirësive...

Më rrokën ethet e përgjegjësisë dhe, u përcaktova vetëdijshëm... E mora si qëllim e detyrë... I hyra punës pa mëdyshje. Por, më dukej sikur të lavroja midis ledinës – djerrë – apo KOPSHT që duhej kultivuar për bereqet të domosdoshëm material e shpirtëror... I mëshova si pa vá, për të kaluar lumin e rrëmbyeshëm, pa URË, lundër, as zanat...

Në ndërkohë kisha nxitur dy çështje, por hasa në kokëfortësinë administrative, si në djallin që ua ndërron vendin sendeve: Të parat i lën në fund e të mbramet i qet në krye dhe, i përdreqon, në mënyrë që mos t'i gjendet filli, as mbarimi asnjëherë sosh.

Kisha nevojë për ajër të pastër... por më duhej ta thithja çaxhën e “Qytetit të Bardhë”.

Në Parkun, te “Sheshi i Studentëve” pushoja dhe, argëtohesha, duke shikuar vallëzimin e pëllumbave... Përsiata: Vallë, a mund të jetë njeriu këmbëngulës pa qenë kokëfortë?!

Habinë e këtillë ma ndërpreu një pëllumb, i cili me shpejtësi të befasishme ia rrëmbeu nga sqepi kokrrën e misrit pëllumbit tjetër! Mbet i gjori me gojë hapur...

Dhe, çdo gjë mbështillej, si t'ma kujtonte bisedën me Kryetarin... e konsultova fjalorin dhe, hetova se në vend që t'i thoja “këmbëngulës” i paskështa thënë: kokëfortë!? Por, burri i dheut i mëshoi më të veten...

Me Nënkryetarin më duhej ta zgjidhja NYJEN e premtimeve... mundësinë e blerjes së pajisjeve përkatëse:

-Kemi vetëm lireta italiane, funta angleze dhe rubla ruse... Pse insistoni në marka gjermane?

-I kemi pesë “linotypa” gjermane, në të cilat janë mësuar punëtorët tanë... Kur prishet ndonjëri sish me pjesët e tij ndreqim tjetrin dhe, kursejmë pjesët rezervë... Por, më lejoni të konsultohem me ekspertët grafikë këtu në Beograd, mbase nuk jam punëtor grafik...

-Mirë, shihemi nesër...

Pas konsultimit të duhur referova:

Makinat radhitëse italiane dhe angleze janë të përsosura, por të komplikuar, kurse ne i kemi pesë, në të cilat janë të ushtruar punëtorët tanë. Kërkojmë marka gjermane vetëm për linotipa, për të tjerat... le të jenë funta angleze.

-Në rregull... Shko e bëne porosinë!

Sikur të kish “burra si ky” s’do të leja shteg pa çelë...

Nganjëherë mund t’u hyhet çështjeve të veçuara edhe nga fundi, në mënyrë që kryesorja mos të rrokullisej, sepse ajo heq rëndë... Me të fundosen edhe të tjerat, nëse nuk kapën për kreje.

Konfrontimet na shtyjnë t’i ndërtojmë shkallët, si tre hapa jetësorë, pa mohuar vllazninë, mbase vlla të bëhet edhe shoku që nuk ta ka bërë nëna, por ta dhuron jeta.

Në hapin e parë, si vazhdë vllaznimi të përgazepshëm stërhollohen fijet e ndërgjegjes e të qëndresës, pa të cilat nuk arrihet horizonti i unitetit kombëtar, as njësimi me kombet tjera...

Hapin tjetër e ngjeshim me djersë në praktikën e breznive tona, jo si ndrydhet krimbi për të vjellur mëndafsh e nënat tona vekatojnë zhguna për tirq e xhamadan, për shpatullat e gjëra dhe plisin e bardhë që mëjanohet mbi vetullën si strehë çardaku...

Hapin e tretë, atë më krenarin e ngjeshim me pejzat e jetës, të cilat i shkrimë në dashurinë

e nënës dhe respektin ndaj babait, i cili nuk lejoi t’i shuhet vatra.

Dhe, njeriu i trojeve arbërore ndërron rolin me profetin, si me djallin, ashtu ndërmjet fjalës së dhënë e leqeve të ngatërruara. Herë Arbëri bëhet shëjt ndaj djallit, e herë Profetin e zë sherri i të dyve... Profeti largpamës mbyll sytë – “bëhet djall” për të kuptuar qëllimet djallëzore të dhelprës bishtdjegur, në sytë e së cilës të dyve u shlyhen hapat për të qenë të çrregjistruar...

-Mbaju! – porositi profeti.

-Mbaju në mundësh... pranon i marruri në thumb.

Meditova vetmëveti... hyra rrugës pa kthim, mu në kohën që ecën. Mbase puna e organizuar mund ta shpërlajë amullinë. Çel drita e hershme.

-Sikur t’i fryja kavallit mund të dilte melodia baritore: “Ujku ngitë e delet në numër”... Statistika Zyrtare do të na tregonte gati të njëjtin numër të popullsisë arbane, me një rritë të zbehtë... Sikur diku t’u është prerë nafaka arnautëve!?

-Meseleja vret larg, por mundësia është hall-ligë, si puna me takat të kufizuar... Mbase humanizmi matet me punë, jo me fjalë. E vërteta e idhtë vën në fre çështje e probleme të veçuara:

Së pari, arbanët vllaznoheshin e bashkoheshin pa rrethekuar oborrin, pa ndarë hisen... Dhe, sot e kësaj dite rrëshqasin n' iluzionet që ta bëjnë ferrin parajsë!

Së dyti, si qytetar i barabartë më duhej t'i njihja të gjitha specifikat e industrisë grafike... për sa kish të bëjë me një objekt që ka karakter shërbyes dhe përfundimisht prodhues. Prandaj e quajtëm nëna e shtypit. Andaj duhej ta mëkëmbnim shtypshkronjën për nevoja të shoqërisë në zhvillim.

Sprasm, do të siguroja kafshatën për t'u mbajtur gjallë dhe, ajo farë gjallërie shtyhet me skamjen, si ndërmjet saj e begatimit material e shpirtëror, pa lënë pas dore kohën që ecën, në të cilën njeriu i vyeshëm lë gjurmët e veta.

Në dredhje të bigës arbanët fituan mundësi që t'i shpëtojnë çfarosjes së shëmtuar. Mbase copëtimi i zgjedhës merret si mëkëmbje, por edhe pykë që nxjerr pykën, për të qenë gjallërimi më i këndshëm...

Asimilimi do të çelte varrë nën hijen e angaries, nga e cila një hise e trullanëve mund të hidhej në shportë të mbeturinave, kurse një tjetër hise ndoshta do të ruhej për kusuritje të mëvonshme?! Ata që garendin kah grazhdi i pashterrshëm e mashtrues do ta hanin kryet në kushtet e gjendjes së jashtëzakonshme... Disa vazhdojnë, pa ndryshuar kuptimin, pa hequr

dorë nga praktika e dështimit. Ushtrojnë drejtësinë e ujkut, ashtu pa “ujë në sy”, pa zemër, pa ndërgjegje kurrfare; i grahin si pa krye...

Hisja e zgjedhur rjepet duke derdhur djersën që ndriçon ballin e çiltërt. Andaj thuhet se njeriu është human për aq sa bën punë humane dhe, ecën në hap me kohën, si fluturat që sjellin pranverën... përkundër bjerrakohësve që nuk u flenë në hatër humanizmi – puna e frytshme – morali i lartë, dashuria ndaj punës njerëzore, as halli i të prapambeturve...

Lidhur me përfilljen e SHTYPSHKRONJËS, Kryetari i Sërbisë mund të rrëshqiste në akullin e diellit që nuk nxeh njësoj. Ai shpërthente murin e DEVIZAVE pa përdorur burginë prej diamanti, kurse ne s'kishim as plumb për shkronjat e domosdoshme. Përpjekjet vazhdojnë...

Ndiq, asimilimi bëhej në mënyrat më përfide mëshehtas, kurse përfushë me mjete e sjellje arrogante: kryeneçët i zbuste me zort, kurse më të urtëve “me të mirë ua hanin shpirtin” dhe, silleshin me ta sikur ta kishin pasur të shkruar prej Zotit. Disa sish edhe sikur t'i kafshonte ujku thonin: inshalla është ëndërr!

-Të barabartë mund të bëhemi, por të njëjtë kurrë, edhe sikur të përmbyseshin “Bjeshkët e Nemuna”!?

-Pa ua zhdredhur burmet shtrëngesave administrative nuk i shpëtohet mallkimit, as shtërzimeve zhurmuese... Krejt çka i ka ardhur përdoresh Nunit, ua ka hedhur syve famujve dhe, e quante mirësi. Mbase sunduesi forcën e mbështetë në ligështi e përzemërsinë në mashtrim...

Dëshirohet që arbanët t'i kthehen vetvetës, duke krijuar praktikën jetësore, si pika e vazhdueshme që shpon gurin. T'u qëndrojnë vështirësive si "Guri i rëndë në vend të vet", pa "shllajfitur si në vend numro"... Akrepat e shkallëzimit – hisja e gjallë – doemos do të ketë KUTIN e masës së zhvillimit të gjithëmbarshtëm. Sepse shytanët, në mënyrë të paspjegueshme rrumbullakojnë si "këput e mos sos".

Përkundër huqeve do të ndërtojmë shtypshkronjën, si "Nënë" e arsimimit që ndriçon Shkollën me Bishtuk. Megjithatë "sjelljet e fjalët" ngatërrohen çuditshëm: Vendoset të konservohen themelet e shtypshkronjës, e mjetet financiare "treden si para brymës". Një hise e përbiu Projekti, e hisja tjetër i bëhet kurban "shërbimit", gjoja se do të kurseheshin varfanjakët!? Mbase edhe kështu pagëzoheshin të barabartët e pa njësuar...

-Nëse u jep shpirti tehir mund të dalin edhe nga ankthi.

-Ndoshta duke rrëshqitur në iluzionet e barabarësisë!?

-Jo, sa të dalin prej lëkure, ndoshta për t'u zier në lëng të vet!?

Problemet lidhur me nevojat dhe mundësitë aktuale kërkojnë, si të thuash përpjekje mbinjerëzore që t'u vëhej fre: Vendimi për arsyeshmërinë ekonomike; Leja për ndërtimin e godinës së re, si dhe devizat për blerjen e disa pajisjeve dhe, kuadri profesional bënin NYJEN kyçe ku do të sprovoheshin "mend e sjellje"... Por, do ta siguronim PULLAZIN E SHTYPSHKRONJËS. Aty DIELLI LIND MË HERËT, aty bëhet realitet besimi i ndërsjellë, aty shuhet një hise e diellit që nuk nxeh njësoj.

Edhe im atë BUKËS ia bënte hyzmetin, e për "ÇERDHE" zhbironte shkëmbin.

Punëtorët e Shtypshkronjës do të gëzojnë "Status Specifik", me kusht që të aftësoheshin, secili në vend të punës profesionale që i përgjigjet degës përkatëse dhe, nevojave të "Bashkësisë jetësore" në kushte e rrethana që mund të tejkalohen, në saje të vetëdijes së re, në vepër e jo në fjalë. Kështu edhe te ne do të ngjallej Industria Grafike, sidomos nga punëtorët dhe punëtorët e vyeshe... Ç'prej libërlihdhëses, rradhitësit e typografit në makinat më të përsosura deri te kompjuteri...

Për "nxënës n'ekonomi" nuk bindesha, kurse për t'i dërguar të pranishmit në shkollat grafike nuk kishim mjete financiare e "gjysma-

gjelat” që punonin me mish e me shpirt... , me të ardhura buxhetore që shpesh nuk siguronin as minimumin e ekzistencës. Drejtori nuk ishte i profesionit përkatës, ai bënte gjysmën tjetër e së bashku quheshin “varfanjakë gazmorë”. I mbante entuziazmi, puna vullnetare dhe, përgjegjësia individuale e kolektive, ku notonin pa ditur mjeshtërinë e atij farë noti. I mëshonin ashtu si pa krah për të fluturuar... Nuk pretendonim shumë, por bartnim edhe iluzione, si barrë ndërshej. Dëshironim një të këndshme e zbatonim dy të përgazepshme, si “këput e mos sos” që do të thotë: ndiqe e mos e zë! Mbase “Uji që nuk ecën s’e pi kurrkush”, kurse neve na duhej të pinim pak e të kullonim shumë, shpesh edhe përtej takatit...

Edhe pse individi që është hise e kohës mos të jetë i sigurtë në hapat kah kapja e hapësirës së mundshme nuk do të ishte mirë të mbetej i vetmuar, mu në shteg të dritës!? Aty bëhet shndërrimi i kundërthënieve të pajtueshme – forcat përparimtare bashkohen – refuzojnë kërkesën e ndihmës nga ujku, të cilit gjithë i turbullohet uji prej së poshtmi... Shtërngesat administrative mbërthehen në bungajë, në të cilën gjithë janë kurthuar hapat e “arbanëve të prapambetur”. Ç’andej na ka coptuar ujku dhe, jemi përcjellur nga miklimet e dhelprës dinake: “Udha e mbarë në mërgim”!

-Po, more! Kujton se gjithmonë ecet me këmbë e me duar...

-Plangu im – shkëmb i thepisur – e plangëçorët zhbirojnë bjeshkën për ta begatuar fushën... Vetë natyra, si di ta krijojë të shkathtë e të urtë përgëzon rrafshin e lartë. Në fusha të gjëra e male kësulëbardha, prej kah vrojtohet Ngushtica e Otrantit – Çelës i Adriatikut – arbanët hanë arsye – i japin krah dhe të drejtë të zotit të shtëpisë arbërore... Mbushin hambarin dhe, mbajnë të çelur derën e Konakut, ku shtrohet Sofra me dorë në zemër... Se “hahet lluk-lluk vire n’vesh”!

-Vetëm plumbi dhe vetmia bie n’vete miletin që lëshon të bijtë kundër pushtetit në fuqi, - kundërshtoi Sllavoja.

-Po... Por, “i laguri s’ka gajle për shi”!

-Pa një pushtet që i jep fund urisë dhe flak robërinë mos ëndërro ferr as parajsë bir-o!

Fitorja që i ngjanë shkatërrimit është aq afër diellit që nuk nxeh njësoj sa edhe pushtuesi i varfër në shpirt, në kuptim dhe në jetë... ashtu i zhveshur nga bindje, por xunxat mbi mizatrollet e shqetësuar.

Duke mëtuar t’ia lidhja kryet pesëçipshit të rrumbullakuar më brente droja nga “sherri i insanit e i shejtanit”; meqë në kushte e rrethana të gjendjes së jashtëzakonshme shfaqet domosdoja për mbrojtje nga rreziku i papritur.

Ajo farë mbrojtje do të ishte më e efektshme, nëse nxirret djalli nga vetvetja, në mënyrë që djallzitë të mos bëheshin grackë për të dy palët në konflikt.

Ndërkaq, brenda RENDIT të caktuar me Ligjen e ligjave duhet të kishte vetëm gjymtyrë që rregullojnë lidhjet, qëndrimet dhe sigurinë...

-Për ta heshtur armikun shuplaka më e rëndë është arsyeja – mënyra e gdhendur – bindja në të vërtetën.

-Është i pamoralshëm mospranimi i pasojave të fajit të vetëdijshëm.

Mbyllja e një presje çelë thojzat që mbërthejnë energji në kthesa të vështira dhe me rreziqe katastrofike. Por, mjeshtria gdhend mermerin, pa thyer thadrën, pa lënduar mjeshtrinë.

Kështu dhe ashtu, i barta në zemër, i përjetova dhe shtyra si pykë që nxjerr pykën:

Disa çështje të Çlirimit social, si probleme kyçe të pazgjidhshme, në kushte të papërshtatshme bëhen tërkuzë – “e keqe e domosdoshme”... Kujdesi social tretej në pluhurin “e kalbësirave shoqërore”, ndryshku i të cilave vërbon sytë, then zemrën dhe bën të vuaj shpirti i pathyeshëm. Por, lotët as gjaku nuk ishin ujë që amullohet në shishe e “zalli” të mbetej si peshku pa ujë...

Hovi rinor përthekohet në hirin e punës vullnetare, si dora e thatë që s’ka uratë. I grahim ashtu “shyt e myt” të entuziazmuar, si “Ndihmo Zot e krahu jot”!

Natyra e trojeve dhe karakteri i të bijve nxisin nisjativë, praktikë dhe synime kah shtegu i dritës; ushtrojnë gjuhën e mirëkuptimit, ku do të bëhej masakra më tragjike e të gjitha kohëve.

Në këtë vazhdë, në Parkun e Qytetit – te Sheshi i Studentëve më shtiheshin ca marifete:

-“Pse i bie derës me dorëz të hekurt e nuk thërret kur ke gojë?! A e di se hekuri i përplasur për hekur soset”?

-Shytani udhëtar në periferi të një Qyteti pyet djelmoshat që luanin gjugjas: A ka gjësënd që hahet dhe e shet sa e ke ble?

-Po, bleje një planc, haja brendinë... e shet për sa e ke ble.

Sllavoja kishte mësuar “hingilisht”, por në përplasjet me gjuhën e egërsirës bëhet “anglez”...

Sprasm, në tehun e mosmarrëveshjeve gjuha e çakallit, apo e dhelprës mund të kuptohen sipas veseve...

Përkundrazi, gjuha e arsyes ndanë e bashkon, hijeshon dhe i jep kuptim jetës. Kështu e vërteta ua kalon marifetllëqeve që shtyhen në garë për kureshtje, dhunë e

mashttrim. Ndërshejzat rëndojnë barrën, ia zënë frymën të ngarkuarit, çka në gjuhën e popullit don të thotë reja ka vra për së kthjellti.

Shtypshkronja mund të përparojë përkrah simotrave që shesin salltanet për punë cilësore e lavdërohen për botime voluminoze. Përkundër diellit që nuk nxeh njësoj, shtypshkronja jonë rritet e çelë sikur lulja në hijeshinë e vet. Shquhet edhe për cilësi, përkundër të metave e nevojave të mëdha e mundësive të vogla. Por, shtyhet, si pika e vazhdueshme që shpon gurin. Andaj, nëse toka i takon atij që e punon – shtypi arsimor mbanë gjallë dritën e arsimimit gjithëpopullor. Edhe shtypshkronja mund të quhet nëna e arsimit të ndriçuar nga dituria.

Dhe, iu ngjita forcave prodhuese, jo si shikues pasiv, veç me dëshirë e qëllim që njohuritë të bëhen mundësi të zbatueshme. Dhe, më përfilli “Ora”: Njohuria e parë buroi nga puna e farkuar në makinat që ziejnë plumbin si ndërmjet kudhës e çekanit. E dyta, më përkujtoi se e mira një herë të bie kah dera, siç thotë populli. Ai rast nuk guxon të të gjejë në gjumë... E treta e vërteta ma tërhoqi vërejtjen: Nëse këputet vargoni i mundësive të zbatueshme, nuk del ilaç që shëron ndërgjegjen e prisht – “shkoftë dhimta me te”!

Kurrë nuk është vonë thotë populli... Për

LIRI duhet luftuar gjithnjë dhe gjithkund. Mbase forcën mund ta bëjmë nga radhët tona, të cilat do ta mundin “drejtësinë e ujkut”! As ne nuk nëpërkëmbemi dot... Edhe nëna na mëson: “Më mirë skifter një ditë se sorrë përditë”! Dhe, im atë, i cili s’e fitoi dot lirinë e merituar – thoshte: “Hajt se të ndihmon nevoja”... Vetë i mëshoi si “Ndihmo Zot e krahujot”!

Në rrjedhën e ngjarjeve, me bredhje e luhatje ndërthurret gërshetë ironia e jetës...

-Daklushi, megjithatë i mëshon troç edhe sikur t’i shkonte kryet rrokotel...

-Nuni, përkundrazi nuk brengosej për strehë mbi krye, as për shtrojë nën bri. Ku t’i shkel këmba bijnë luleqeni, e kah synon zhgrehet një gacëkeqe... Përfton në agun e mëngjesit me vesë, fushës pa metilë e mbrëmjes me xixilloja; shtrinë lozë në “Mrizin e Zanave”...

Lind dilema: Të pritët edhe një revolucion, siç thotë populli: “Prit gomar sa t’del barë”, ose për më të dëshirueshmen të organizojmë një AKSION shumë krahësh për ta ngritur Shtypshkronjën që rritet e zgjërohet nën pullazin e Shtëpisë së Shtypit, në të cilën dielli lind herët.

-Aksion, aksion! – belbëzoi, a u ngërdhuc Nuni, si të vetëquhej Aksion, ose më së pakti

“Padron i garave” – të shtyra brijas...

-Hesht! I ri je dhe i shëndosh si derr... - ia trusi Nuni, sikur ta harronte kumbarinë.

-Kolektivi, të cilin e zgrapcojnë humbjet nuk qet dorë mbi krye. Aty shëgertat bëhen kallfa e disa sish edhe “kontrollorë”, kurse shefat nuk merren me cikrrime.

-Qysh ashtu? Krejt e ke prishë zemrën...

-Nun-o! N’e pastë bërë Zojzi Nikën shëjt, ti po më bën lugat, për ta ndjekur qoftlargin.

Nuni hetoi se njeriut mund t’ia pres mendja një gjë fantastike, por edhe të mos ketë haber për cikrrimet që pjellin nga nënçmimi; ndërsa Daklushi ecën, ecën...

Dhe, trokiti. Tri herë trokit: tak, tak, tak!

Trokiti si duke u matur, jo për të mos hyrë, por mos t’ua prishte ndejën, bisedën, qejfin...

Trokiti...

-Hyr! Ç’po pret?

-Ja, hyra! Mos kujto se do të pendohem... Kam pritur katër ditë për të trokitur tri herë që të ndërroj dy fjalë për një hall e ti nevrikosesh pa u përshëndoshë!

Vallë mos do të thotë kjo t’i falesha STIHISË?! Mbase me vdekjen isha pajtuar, por kurrsesi edhe me fatin. Megjithatë, nga përvoja e di fare mirë se nuk arrihet qëllimi “me krye nën sjetull”, as me ment mbi kapuç.

Me sa kujtoja, në kushtet si ndërmjet

fitores që i ngjanë shkatërrimit dhe të diellit që nuk nxeh njësoj do t’i dilte nafaka shtypshkronjës, për të cilën kisha marrë përsipër përgjegjësinë që të aftësohej t’i kryente detyrat përkatëse, me çdo kusht.

Për këtë qëllim duhej angazhim i vetëdijshëm, por kurrsesi kryemëvete, aq më pak i vetmuar... Meqë nxirreshin Vendime dhe konkludime ideale, kurse pas shpine ngreheshin gracka e pjellnin vështirësi të përçuditshme. Por, shpesh do t’i bihej “shyt e mbyt”, mbase mohohej çdo gjë e mundshme... Kuptohet, në rrethana të gjendjes së jashtëzakonshme: shpresa, hovi rinor dhe vetmohimi do të zbatoheshin të përforcuara, si faji i vetëdijshëm dhe, injorohen në mënyrë që mos të zbatoheshin të tumira, çka në njëfarë mënyre çonte kah asimilimi i pashpallur...

Më duhej të gdhendësha për ta zbutur vrazhdësinë e çakajve të administratës, të cilët rrëshqisnin në akullin e diellit që nuk nxeh njësoj, ku mund të thehej kerri midis rrafshit.

Sjellja mjeshtrishite dhe, puna cilësore do të nënkuptojnë ecjen nëpër teh të kundërshtive, pa heshtë, pa zhurmë që të dilte puna më ekonomike dhe më me nafakë... Po të gaboja, përgjegjësinë e merrja mbi vete; në të kundërtën edhe haraçin do ta paguaja vetë, duke i pranuar pasojat e fatit të vetëdijshëm. Këndeje faktori ekonomik, si “mendja e

shëndoshë në trup të shëndoshë” ndikon në mirëritjen e vetëdijes shoqërore, si parakusht për të ushtruar zbatimin e mundësive ekzistuese dhe për krijimin e të rejave në të mirë të begatimit material e shpirtëror, veçanërisht të vegjëlisë.

Hisja e marrëdhënieve ndërnjerëzore, përkundër diellit që nuk nxeh njësoj do të ishte kundërthënia më kokëfortë lidhur me ndërtimin dhe aftësimin e shtypshkronjës... Atë me të drejtë e quajmë nëna e arsimit gjithëpopullor. Andaj bëjmë përpjekje edhe përtej takatit që të krijohej baza e përmirësimit të gjendjes sociale, duke harmonizuar përpjekjet që ndriçojnë procesin e prodhimit, ku botimi i librit vlerësohet si lëndë e parë, nis e sos që të merr musht shëndeti shpirtëror që çelë shtigjet e shoqërisë njerëzore.

Në sajë të punës mendore dhe fizike, ashtu mbështetur në vetëdijen shoqërore dhe kombëtare, përparimtari i vyeshtëm do t'i kontribuojë edhe interesit kombëtar, pa u kënaqur në vuajtjet dhe fatkeqësinë e të tjerëve.

Periudhat Kalimtare ishin të ajamshme për kopilat e ideologjisë së nerzyer me ndërthurjet e normave të drejtësisë së ujkut. Mbase edhe bungaja ruante tërthore të pashkelura, kurse qytetarët e viseve të prapambetura dhe pehrrizi i SKAMJES nuk

mundësonin kurrfarë shtegu. Errësira syçeltas çonte në greminë, gjoja për t'i mëkëmbur... Dikujt i binte lëkura, duke punuar angarie, kurse dikushi lutej: “Zgjat Zot kësi moti”! Shumica shpëtimin e priste nga ai që ia bënte gropën.

Fundja politikanizmi dhe drejtësia e ujkut marrin haraç nga vegjelia, kurse pushtuesi imponon “mend e sjellje” që karakterizojnë mentalitetin e dhelprës bishtdjegur. Ndërthurren leqe e pabesi...

Edhe Sllavoja do t'i përziente rrënjët kudo që t'ishte e mundur, në mënyrë që duke ua ngulitur ndërgjegjen e vet – më lehtë – do ta krijonte “papagajin” që vën n'lojë edhe “gozhdarin”... Ata hyjnë në konkurrencën e të folurit përmendësh dhe, harrojnë loparët e zhytur në llomin “e mbeturinave shoqërore”... ashtu të hudhura si qërojsa e pjellës para kohe.

Gishtat pa thonj nuk gërvishtin dot, kurse lëmshi i mbështjellur më leqet e pabesisë – mashtrim që zhdredh tfillin e përfilljes duke prapështuar gjithçka të mundshme. Përkundrazi pranvera përgëzon duart e praruara. Ato simbolizojnë dashurinë ndaj punës. Skamja dhe prapambeturia që së bashku rrezikojnë varfanjakët për të qenë në gjendje të nevojave sociale, shumicës prej të cilëve u mungon edhe minimumi për ekzistencë. Vetë “mëlmeja

qarrin” për t’ia zbutur lëvorën të egërsuar nga vrazhdësia e moteve me shtrëngata që sjellin rrungajën dhe, mbushin luginat duke zënë edhe shtigjet për kalim...

Besimi në forca të veta – t’atyre që do të bëhen zot shtëpie në të veten, si dhe krijimi i mundësive për të arritur qëllimin e caktuar – unitetin kombëtar – përforcojnë takatin si mbështetje e qëndrueshme në dashurinë e nënës zojë shtëpie.

-Duhet ecur për tokë, jo vetëm ta njohje qiellin, por të keshë dhé për eshtra: sepse shqiptarët ia falin truallit të babait. Dhe, nuk vajtojnë kalesën, veç lavrojnë lavrën e thellë në Kopsht të vet...

Në rastin më të mirë: “mos rruaj voe”, as mos humb kohë: Pula bëri vezën, apo veza pulën!? Dhe, kodër mbas bregu...

I grahim rrafshit të patrinuar, pa u rropatur me “por” dhe “pse”, mbase edhe dhëlpëra paskësh thënë: “Sikur ta dija psehen do të isha bërë kadi”! Tepricat e punës dhe puna e përbashkët quheshin shoqërore, për aq sa të merr gjithkush, si mos të ishin të askujt!? Dhe, shpenzohen si “merr e mos qit”, siç ndodh edhe me të drejtat civile, ndoshta!? Nuk vajtohen hallet e ardhacakëve meqë vendasit në fshatin e varfër do të formonin Kooperativa bujqësore, në të cilat do të hynin edhe fshatarët

pa tokë, kurse ngurrohet me të madhe mëkëmbja e shtypshkronjës!? Ne sikur të ishim të zhveshur nga prona dhe mjetet e punës... Ishin fryrë përrockat e lumenjt vërshonin pamëshirë.

-Ç’është gjithë kjo tollovi!?

-Është mbytur Mican Galani.

-Ani!?

-Ani, ani... por duhet ta gjejmë.

-Heu, shëmtim! Mos e kërkoni rrjedhës tatpjetë! Se, nga inati edhe i mbytur i grahë përpjetës...

Kështu dhe ashtu, nëpërmjet shënjave dhe fjalëve të nëpërgojura pjellin mosmarrëveshje e konflikte që lëndojnë bujarinë, bimën e zemrës dhe krenarinë arbërore... Prishja e pajtimit shpesh shkakton nëpërkëmbjen individuale dhe shkatërrimin e kolektivitetit të forcave lëvizëse, të përparimit e të prosperitetit të shoqërisë njerëzore. Kjo tragjikë vret si reja – bie në llomin e hakmarrjes për shkak të imponimeve të ndryshme: Asimilimi i një xhinsi; ngulitja e ndërgjegjes së prishtë në shtresat e popullsisë së mashtruar; lehtësimi i vuajtjeve me plumb, apo në litar; shpërngulja e dhimshme, si dhe dhunime e përdhosje të llojllojshme... Tragjedi të tjera ku s’ka drejtësi ligjore, ose ku ligji i dhunshëm “përdhos” të gjithë banorët e kombit

tjetërfare, të fesë e të drejtave, duke i shndërruar në “qytetarë të barabartë” – skllav deri sa t’u shuhet nami dhe fara.

Derbeteri, përkundrazi mbështjell hallet e varfanjakëve; ngatrron kërrabëzat e mospërfilljes sa që i mërzhitet vetvetja dhe fqiu i parë që është “më i afërm se vëllau”. Fajson të nëpërkëmburit dhe, për çka nuk e kap mendja trillon çudën, sikur të pjellte mushka: I zgërdhiet moskënaqësisë që t’i zhgarkojë barrët ku s’e ka vendin.

Preka kryet, ashtu mekanikisht, si pa ardhur më vete. Mbase kisha ndërmend ta kapërcej Erenikun... por ëndrrova, apo belbëzova, si pa lidhje... Zo’ çka bëjnë peshqit në këtë farë shiu që nuk mallkohet si i tëhuajtur, as nuk lavdërohet për t’iu përfalur Shëjtit!? M’u rrotullua diç në krye. Peshqit – shumicë e panumruar “rrahin segjë”... ferkohen e kalurojnë ashtu lazdrueshëm me gjysmën e shpinës jashtë ujit, e barkun zhagas... Mbarrsën në shënjë shumëzimi, për të qenë të bollshëm... Megjithatë, disa kapen me dorë, ca i mbledhë grabuja – rrjetë e një hise hedhën me tërfurk; të tjerë bëhen prë e rrjetës të kurdisur – përfundojnë në tigan.

Përkujtova udhëtarin e raskapitur, i cili u lut që t’ia çonte Zoti një kali, për t’iu ngjitur bregut të lartë. Por, kalorësi i rastit – mazin e

posa lindur – ia ngarkon kraheqafë: Qitma në kodër! I befasuar kah i erdhi gjithë ai takat, mu në majë të kodrës çoi duart përpjetë dhe, a u lut, a mallkoi?! – shfreu: O ZOT! A t’u luta keq, a nuk më kuptove?!

Meqë arbanëve u shkon moti në punë të përdhuntë, pushtuesi imponon “mend e sjellje” që karakterizojnë mentalitetin e dhelprës bishtdjegur – ndërthurren leqe e pabesi... Zullumi rëndon zgjedhën e robërisë, si shpërblim pa njëjsimin e adhuruar.

Dhe, pse të flisja gjuhën e përkthimit kur me tîmen gatuaj bërthamën e besimit ndjellamirë?!

Ç’andej e shtrova si në sofër dhe, shoshita do veçori të përditshme, të cilat bëjnë tërësinë e dritës që thith xixat e bebëzave të qeshura – mbërthejnë dashuri e frymëzojnë harmoninë mes njerëzve. Lind dashuria për jetë më të lumtur, doemos me ndryshime të prera, si e vërtetë e idhtë. Mbase ndryshimi i së përditshmes bëhet vetëdijsim për emancipimin e njeriut deri në shkallën e arsyes – njeri i njerëzuar. Ai nuk pret përsosjen e mjeteve; përforcon luftën për ekzistencë: bukë, ujë e dritë... Rreket ta shuaj skamjen, nëpërmjet të begatimit material e shpirtëror, përkundër urrejtjes që çon në kryqëzata – “luftë e shëjtë” – qytetare... Zën fill ndarja. Përcaktohet Pajtimi formal... Populli don ta di kush me kend është që “ta përforcojë AMININ”.

Mirëpo, KORBI përçon idenë dhe ideologjinë – interesin vetjak dhe fitimin me çdo kush – parillëkun... Shiblihet Shytani që kullandris në llogari t'atyre që paguajnë haraç.

Xhadja e pashtuar, tërthoret si udhë pa udhë çojnë kah “Kroni i Thanës”, i cili mbanë peshën e ngjarjeve që përkujtojnë fatkeqësitë tragjike – Legjendën si vazhdë mjerimi të larë me djersë e gjak.

Dhe, shih një herë! Sikur të ecja nëpër binarë të hekurtë do të nënkuptoja trenin, të cilit binarët i bëhen krahë: vagonat deponi brengash e lokomotiva meteor – Ylli me bisht. Për të arritur cakun, megjithatë duhet takat, frymëzim dhe çiltëri. Madje, nëse çalon takati do t'i vi në ndihmë mëvehtësia – nevoja e domosdoshme, në mënyrë që të kapet çiltëria, e cila ndriçon shkallën – rrafshin ku fitohet përvojë, guxim e urtësi. Mbase dikend e mëson përvoja, dikush ka grushtin nga i cili “guri kullon ujë”, e i urti shpon qimen me mend.

Plumbi shiton arbanët. Por, fatbardhësisht ky plumbi i shtypshkronjës nxirret nga nëntoka jonë, përçka u mbështoll tërë ai lëmsh. Por, SHKRONJAT radhitën prapësht e lexohen mbarë – përfillin gjuhën e shkruar, siç thuhet: rrimë shtrembët, por të flasim drejtë! Dhe, paskshëm folur kah del shpirti. Ndiq, plumbi shiton të marrurin në thumb – shpagimi përbin djersë e gjak, kurse MËRGIMI thith lulen e

jetës – sharton kryet për rritë tjetërfare...

Meseleja niset me pikëpyetje e soset çuditshëm.

Edhe stabilizimi i ekonomisë – çështje mbizotëruese – niset me mbarështrimin jetësor, si domosdo e ndërtimit dhe të ripërtërirjes ndjellamirë, por me përpjekje të guximshme dhe të përgazepshme. Mbase mesatarja e kësivjeme është nën mesataren e viteve të kaluara... Dhe, zgjidhjet me përqindje e kompromiset me alternativa shpërblehen si haraç; nuk i ndahet deri t'i bëhet ushqim i përjetshëm. Dhe, faji then qafën...

-Shënjat e pikësimit, nga të cilat pikëpyetja ndërron vendin me çuditësen, zëvendëson çudën e përçudëshme...

-Zgjahem herët që të ngrysesha vonë. Por, një tufë lule nuk i zë majë “Darkës së Lëmës”, pranvera nuk çelë me një flutur krahshkruar!?

Shkurt, nga tri pyetjet çështje:

Kombëtarja rrumbullakohet si e përfunduar, kurse Çlirimi Social u trajtueka si e drejtë, por edhe pamundësi zbatimi.

-E, unë emigrant në troje të mija?!

Ndodhi si s'duhej: “Jo kositet... Po qethet...” dhe, në kacafytjet e përmortshme hyri grindja mes kosës e grihës...

-Uh, sa keq! – përforcoi Sllavoja.

-Ka edhe më keq – miratoi Arbëri që ishte

tfilluar pa gajlen e pasojave, pa frikën e dështimit.

Marramenthi ashtu në ankth mori kamomilin e trojeve që ndryshe quhet “luleqeni”... Luajti si “po – jo”, duke hamendur se do t’i hynte në punë edhe për shërimin e ndërgjegjës së prishtë. Meqë Sllavoja adhuronte aromën e luleqenit, pse mos ta sprovonte fatin, duke ia shnukur fletët!?

Tfilloi me “po” – një fletë puthi tokën... Vazhdoi me “jo” dhe anasjelltas, duke qëndisur dyshtemenë që të mos zbulohej “nënshtroja”...i del “jo”.

Zu të sprovovë, si i kishte thënë ndërdija, me “Jo” dhe, e çoi deri kah fundi... i dual “po”... U gëzua pa masë, por vërejti se në dorë i kishte mbetur kërcelli i luleqenit.

Tahir Jaha
NË KULLËN E SHTYPIT
DIELLI LIND MË HERËT

Boton
JETA E RE

Radhitja kompjuterike
SYHEJL HAVOLLI

Realizimi kompjuterik
BLERIM HASANAJ

U shtyp në shtypshkronjën
“ID Print”
DUGAGJIN ROZHAJA

Botimin e kësaj tubëze e finansoi
Vllaznim dhe Lamija Jaha

Edhe kjo tubëz shpërndahet në mënyrë të organizuar - falas
